

OKTOBER 2007 - SEPTEMBER 2008

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXIV)

Het overzicht van de gebeurtenissen rond Buysse in 2007-2008 staat, zoals gehoopt werd en zoals te verwachten was, bijna volledig in het teken van het verschijnen van de biografie van Joris van Parys, **Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse en zijn tijd** (Houtekiet, Antwerpen – Atlas, Amsterdam, 2007).

Zoals reeds aangegeven in de 'Inleiding' van onze **Mededelingen** XXIII (2007) werd het boek officieel voorgesteld door em. Prof. dr. Herman Balthazar op 9 oktober 2007 in de Nottebohmzaal van de Stadsbibliotheek te Antwerpen (dit jaar omgedoopt in Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience), met een muzikale bijdrage door Marc Michael de Smet (cello), dirigent van het Aquarius Ensemble. Deze presentatie kreeg nog een aanvulling op zaterdag 27 oktober in Buysse's geboortedorp Nevele, in de voormalige cichoreifabriek Buysse-Loveling, Cyriel Buyssestraat 38, met dank aan notaris A. Duerinck, thans eigenaar van het pand. De bijeenkomst, georganiseerd door de heemkundige kring 'Het Land van Nevele' in samenwerking met het Nevelse gemeentebestuur, werd ingeleid door schepen van cultuur Hugo Verhaege. Plaatselijk Buyssekenner Jan Luysaert interviewde een panel bestaande uit Joris van Parys, Daniël D'Hooge en ondergetekende, waarna de 'Nevelse huwier' werd uitgereikt aan Joris van Parys en enkele andere verdienstelijke 'Buysse-vorsers'. Ook deze avond werd opgeluisterd door Marc Michael de Smet, maar nu samen met enkele leden het Aquarius Ensemble, dat een bijzonder verfijnd muziek-en-woordprogramma bracht. In de ruimte zelf was ook een kleine tentoonstelling opgesteld met foto's en documenten uit de collectie van Joris van Parys en uit het archief van Arthur Buysse, aangevuld met Nevelse foto's van Daniël D'Hooge, kenner van enkele authentieke Buysse-figuren. Een verslag van de Nevelse boekpresentatie verscheen in het driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring **Het land van Nevele** (jg. XXXIX, afl. 1, januari 2008, p. 61-75).

De receptie van de biografie kwam snel op gang en was overweldigend. Reeds op 10 oktober verscheen een uitgebreid interview met Joris van Parys door Dirk Leyman in de boekenbijlage van **De Morgen**, op 12 oktober was de auteur al te gast in het radioprogramma Ramblas (Klara) voor een interview met Johan de Haes, die ook zorgde voor een uitgebreid informatief stuk op de cultuurpagina van de website <http://www.deredactie.be>. Een boeiend, meer zelfs, een onmisbaar boek, werd het genoemd, en meteen was de toon gezet voor alles wat nog zou volgen.

Op 19 oktober, de dag waarop Joris van Parys te horen was in het programma Mezzo op radio 1, pakte **De Standaard** in zijn boekenkatern uit met de titel "Monument voor een vuilschrijver". Toon Horsten, de auteur van het artikel, verduidelijkte: "De katholieke kritiek vond hem een 'perverse decadent'. Maar het werk van Cyriel Buysse [...] staat nog altijd als een huis". Diezelfde Toon Horsten zou nog, in het jaaroverzicht van **De Standaard**, verschenen op 28 december 2007, zijn absolute voorkeur voor het boek bevestigen: "Ik

ben heel blij dat ze er eindelijk is én dat ze zo goed is: de Cyriel Buyssebiografie van Joris van Parys. Ze kan moeiteloos de vergelijking doorstaan met de beste biografieën uit het buitenland, waar het meesterlijke **Schulz and Peanuts** van David Michaelis (over de geestelijke vader van Snoopy, Charlie Brown, Linus en Lucy) de hoofdgaai afschiet."

In de 'Special Boekenbeurs' van **Knack**, verschenen op 24 oktober 2007, vroeg Frank Hellemans uitgebreid aandacht voor de 'brede' kwaliteiten van het boek, dat hij een ereplaats gaf in de 'biografie-golf'. "Wie schrijft, die blijft soms", betitelt hij zijn stuk, en: "Eindelijk wordt de literaire biografie ook in Vlaanderen volwassen. Joris van Parys markeert met zijn monumentale biografie over Buysse het begin van een ware biografische golf in onze contreien." Het boek zet de bakens uit, zo stelt Hellemans, voor een modelbiografie die het werk van de auteur in kaart brengt "in resonantie met zijn tijd". En verder: "Van Parys is een boeiend verteller die oog heeft voor grote lijnen en pakkende details". Nóg een interview, door Jan de Vriendt, verscheen in **Gazet van Antwerpen** op 9 november 2007. De Nederlandse kranten volgden, iets trager, iets minder uitbundig en iets minder talrijk (of heb ik ze niet allemaal gezien?), maar met evenveel waardering: "de monumentale en met veel zwier geschreven biografie" (Paul Depondt in de Cicero-bijlage van **De Volkskrant**, 14 december 2007) en "een veelzijdig en meeslepend boek" (Jacqueline Bel in de katern Boeken van **NRC Handelsblad**, 11 januari 2008).

Het mag duidelijk zijn: de Buysse-biografie kreeg heel veel aandacht en de directe reacties van de opiniërende kranten waren bijzonder enthousiast. Het kon dan ook niet uitblijven: de auteur van de met de Gouden Uil bekroonde Masereel-biografie (waarvan binnenkort ook een Franse vertaling verschijnt) zou opnieuw in de prijzen vallen. De **Buysse** werd – nog in manuscriptvorm – bekroond met de Prijs voor essay en monografie van de Provincie Oost-Vlaanderen, uitgereikt op 15 april 2008 in het cultuurcentrum De Werf in Aalst, en met de nog jonge maar zeer prestigieuze (12.500 euro!) ABN AMRO Bank Prijs voor het beste non-fictie boek, uitgereikt in de Antwerpse Stadsschouwburg op 7 mei 2008. Voor dat laatste was hij trouwens vooraf getipt door Frank Hellemans, die in **Knack** van 23 april de vijf genomineerden voorstelde. Het persbericht dat werd uitgegeven citeert uit het door voorzitter Peter Frans Anthonissen voorgelezen juryverslag: "De jury looft de inventieve manier waarop Joris van Parys het genre van ultieme biografie combineert met cultuurhistorische geschiedschrijving. De auteur neemt de lezer op sleeptouw en schofelt hem een pakkend relaas voor, dat zeer goed geschreven en bovendien academisch sterk onderbouwd is. **Het leven, niets dan het leven** is een meesterwerk van internationaal niveau, waarmee Joris van Parys in Vlaanderen een nieuw genre op de kaart zet". Dat van het op de kaart zetten van een nieuw genre is misschien wat overdreven (het genre bestond wel degelijk al), maar het was duidelijk de bedoeling te beklemtonen dat het om een standaardbiografie gaat die ook volgens internationale normen kan meetellen. Over het oordeel van de jury van de Prijs van de Provincie Oost-Vlaanderen kan u meer lezen elders in deze **Mededelingen** XXIV. Het verslag werd door jurylid Patrick Lateur, samen met de hier eveneens opgenomen laudatio van de hand van Johan de Haes, gepresenteerd op een huldezitting voor de schrijver in de Raadzaal van het Gemeentehuis in zijn

woonplaats Stekene (14 juni 2008). Van de Stekense heemkundige John Buyse (met één sl!), trouw lid van ons Genootschap, kreeg Van Parys bij deze gelegenheid een kapot gelezen exemplaar van de roman **Twee werelden** uit een katholieke bibliotheek van Evergem cadeau – een bevestiging ten overvloede van de bevinding van de biograaf dat Buyse ook in katholieke milieus veel meer werd gelezen dan tot nu toe werd aangenomen.

De waardering kan inderdaad uit onverwachte hoek komen. Na de uitreiking van de ABN AMRO Bank Prijs door Vlaams Minister-President Kris Peeters werd de laureaat persoonlijk gefeliciteerd door Directeur-Generaal Mieke van Hecke van het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs, die hem verzekerde dat de uitspraak van de jury unaniem was. Martine Reynaers, die in 2003 de titel 'Manager van het jaar' kreeg en werd aangezocht om als jurylid van de ABN AMRO Bank Prijs te fungeren, liet in **De Standaard** van 12 september 2008 noteren dat ze zeer verrast was toen ze kennis maakte met Cyriel Buysse: "Ik associeerde de man aanvankelijk met bestofte boeken en kleurloze anekdotes, maar na het lezen van zijn biografie [...] door Joris van Parys, heb ik mijn mening grondig herzien. Buysse verraste me met de manier waarop hij de wereld vat. Zijn schrijfstijl past bij mijn levensstijl: **to the point.**" Zo zijn er meerdere manieren om van Buysse te houden. Hoe dan ook, de effecten van de prijzen hebben niet lang op zich laten wachten: naar aanleiding van de ABN AMRO Prijs werd de biografie in de pers opnieuw omstandig geprezen en tegen begin juli was er al een derde druk op de markt, deze keer in paperback.

Dat de Buyssebiografie de omschrijving 'meesterlijk' verdient, werd intussen ook bevestigd door Elsbeth ETTY, hoogleraar literaire kritiek en liefhebster van het genre. Zij koos voor nrc.boeken.nl de honderd beste Nederlandstalige biografieën van de afgelopen achttien jaar en formuleerde haar criteria in de **NRC** van 5 september. In de daarbij afgedrukte lijst van 'de 100-beste' (recensies hiervan zijn te lezen via nrcboeken.nl/100-beste-biografieen) staat de **Buysse** op de **twintigste** plaats. Toch is er ook een net-niet-kantje aan dit succesverhaal. De Buyssebiografie had een plaats gekregen in de Tiplijst van de AKO Literatuurprijs 2008 (bij de 25 beste, geselecteerd uit een 'oogst' van 346 Nederlandstalige boeken) maar haalde de toplist (van de zes uiteindelijk genomineerde boeken) niet...

En dan moeten we het nog hebben over de 'serieuze' kritiek in de vaktijdschriften, die nog maar net op gang is gekomen. Hier is het beeld niet anders, maar er is meer ruimte voor nuancering en voor enkele bedenkingen. Vrij snel al kwam er een recensie van Piet Couttenier in het decembern timer van **De Leeswolf** (jg. 13, 2007, nr. 9, p. 706-707), die met grote kennis van zaken kan wijzen op de manier waarop Van Parys het algemeen aanvaarde beeld van Buysse relateert en bijstuurt. Couttenier legt de nadruk op de 'brede historische invalshoek en de aanbreng van nieuw bronnenmateriaal' en vindt het boek ook meeslepend geschreven. Heel opmerkelijk is de bespreking, door Jacques de Maere, in **Streven** (jg. 75, april 2008, p. 363-368), dat is een tijdschrift dat door Vlaamse jezuiten wordt uitgegeven. De lof die de Nevelse schrijver hier krijgt toegezwaaid geeft aan dat ook de meest hardleerse katholieke kritiek geen eeuwigheidswaarde heeft en

meeroeit in de ontwikkeling van haar tijd. 't Kan verkeren, om het met Bredero te zeggen. We citeren de slotbeschouwing van De Maere: **Het is lang geleden dat we zo'n diepgaand beeld hebben gekregen van een eng-klerikaal en nationalistisch Vlaanderen dat de mensen wilde verheffen door ze uiteindelijk dom te houden, en van een integer mens die, in het volle besef van alle tegenstrijdigheden, zich daar met de kracht van zijn briljant woord tegen verzette. Een groot auteur heeft een grote biografie gekregen.**

'Een grote biografie voor een groot auteur': een mooier eerherstel van katholieke zijde kan haast niet. Opvallend is dat De Maere in zijn recensie nadrukkelijk stelt dat deze biografie geen hagiografie is: hij merkt op dat Van Parys geregeld wijst op vergissingen, verbloemingen of foute inschattingen van 'zijn' auteur. Andere critici, zoals Hans Vandevoorde (in **Ons Erfdeel**, jg. 51 nr. 2, mei 2008, p. 161-165) en, in zijn spoor, G.F.H. Raat (in **Boelvaar Poef**, jg. 8 nr. 2/3, september 2008, p. 79-84) menen bij Van Parys wél een neiging tot hagiografie of overschatting van de gebiografeerde waar te nemen. Vandevoorde, zelf van nature wat geneigd tot dwarsheid (kenners weten dat dit een understatement is), heeft het onder de titel "Le vrai Cyriel?" zelfs over 'een Buysse, lichtelijk gevleid'. Hij heeft uiteraard recht op zijn eigen mening en de uitzondering in deze beeldvorming bevestigt de regel. De lezer zal zelf wel oordelen of Buysse van een lang onderschatte, nu plots tot een overschatte figuur is geworden. Wie nog mocht twijfelen kan overigens als tegengewicht voor Vandevoorde's ietwat 'zure' bespreking even te rade gaan bij Philip Vermoortel, die in het Nederlandse **Biografie Bulletin** (jg. 18 nr. 2, zomer 2008, p. 60-65) een uitvoerige, enthousiaste bespreking publiceerde. Hij opent met: **Joris van Parys kan schrijven. Ten eerste omdat hij zakelijk, helder en bevattelijk vertelt, maar niettemin – of misschien juist daardoor – boeiend en bij momenten zelfs meeslepend. In de tweede plaats omdat hij zijn materiaal zo creatief heeft geordend dat die ordening op zich al voor leesplezier zorgt.** Of Van Parys een 'gevleid' portret van Cyriel Buysse heeft opgehangen? Neen, stelt Vermoortel, Buysse wordt **nergens beter, liever of aardiger voorgesteld [...] dan op basis van feiten te reconstrueren valt. Van Parys corrigeert Buysse dan ook wanneer diens versie door de feiten wordt tegengesproken en hij blijft altijd kritisch, ook met betrekking tot de kwaliteit van Buysse's werk. Maar als Buysse ten onrechte aangevallen wordt, gaat Van Parys natuurlijk in de tegenaanval, niet met retorische verontwaardiging, maar met feiten.** Vermoortel maakt wél enkele, meer technische, kanttekeningen bij het boek (o.m. over het plaatsen van de illustraties, niet altijd direct naast de tekst waar ze bijhoren), maar die doen voor hem niets af van zijn lof. Het boek is volgens hem "op alle vlakken een pareltje [...] van perfectie.

Helemaal op diezelfde golflengte zit ook Jos Muyres, werkzaam als docent bij de Opvoeding Nederlandse Taal en cultuur aan de Radboud Universiteit Nijmegen, in zijn recensie voor **Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen** (jg. 13 nr. 3, juli-sept. 2008, p. 88-98): "De biografie van Van Parys is een magnum opus, een boek dat getuigt van minutieus onderzoek, een grote belezenheid en verdieping van een tijdperk dat ver achter ons lijkt te liggen, maar dat – dankzij de inspanningen van de biograaf – weer heel dichtbij komt". Hoofdzaak, ook voor Muyres, is "dat de eerste echt grote

schrijver in de Vlaamse literatuur met dit boek de erkenning en het standbeeld heeft gekregen, die hij verdiende."

Om deze verkenningen in de literaire kritiek af te ronden: niet bestemd voor een vak-tijdschrift, maar afkomstig van een student die zich al oefent in de literaire kritiek is deze leuke passage, bestemd voor **Dilemma**, het Gentse germanistenblad van maart 2008: **Waarom is dit boek zo knap? Heel eenvoudig: Van Parys slaagt erin de geschiedenis te doen herleven. De biografie leest als een mooi verhaal en niet als een droge kroniek van wat Buysse zoal verricht heeft in zijn leven. Veel heeft natuurlijk te maken met Buysse's levensloop die [...] een voldoende afwisseling vertoont van evenwichts- en conflictchronotopen om er een interessant werk over te schrijven. En dat heeft Van Parys gelukkig gedaan zodat Buysse eindelijk de biografie heeft die hij verdient.**

Deze germanist in spe kan nog een goede criticus worden als hij wat moeilijke woorden afzweert. Nog vele andere stukken die het hebben over de "magistrale biografie" of over Cyriel Buysse, "de echte baanbreker" en "een warmhartige reus onder afgunstige dwergen" moeten hier buiten beeld blijven: ze zijn te talrijk om op te sommen en bieden ook niet echt veel nieuws meer na wat hierboven al de revue passeerde. We signaleren nog een bespreking door Joost Vandommele in de Nieuwsbrief 2008 van het René de Clercq Genootschap, ook te lezen op de webstek www.renedeclercq.be, waarin raakpunten tussen Buysse en de Clercq worden 'geduid' (met dank aan Yves T'Sjoen). En verder alleen nog deze mooie anekdote. Rond de nieuwjaarsperiode was een bekende van de biograaf in een boekhandel in Brugge. Het boek lag in de etalage en bij navraag werd gezegd dat het goed ging met de verkoop. Maar er was meer. Onlangs werd in de boekhandel een 80-jarige boekendief op heterdaad betrapt. Hij had drie boeken gestolen, waaronder... de Buysse-biografie. 'Mooi meegenomen'!

De overweldigende aandacht voor de Buysse-biografie zou bijna doen vergeten dat er ook ander nieuws valt te melden. Op de eerste plaats dient hier een groots georganiseerde fietszoektocht op de grens van de Leiestreek en het Meetjesland vermeld te worden, die geheel in het teken van Buysse werd gesteld en dan ook de naam 'In het land van Buysse' meekreeg. Groots, jawel, omdat dit toeristische gebeuren werd georganiseerd door VVV Leiestreek en de dienst toerisme Deinze, in samenwerking met maar liefst elf verschillende instanties: DK Entertainment in de persoon van Peter de Kemel (over wie zo dadelijk meer), de schepenen van de stads- en gemeentebesturen van Deinze, Nevele en Sint-Martens-Latem, het Cyriel Buysse Genootschap, het streekmuseum Rietgaverstede (Nevele), de heemkundige kring 'Het land van Nevele', het Davidsfonds-gewest Land van Leie en Schelde, Toerisme Leiestreek, Toerisme Meetjesland, Toerisme Oost-Vlaanderen. Allemaal samen in één werkgroep en gecoördineerd door Christine van Hecke (toerisme Deinze). De fietszoektocht was een initiatief van Peter de Kemel, die aan de hand van de bestaande informatie uit de scripties van Wouter Verkerken en van Kurt van Dycke een fraaie brochure samenstelde. De fietstocht liep van 18 mei tot 19 september en bracht de fietsers langs plaatsen die door Buysse werden beschreven en waarover vragen werden gesteld in de brochure. Bij het afsluiten van deze kroniek waren nog geen aantallen be-

kend van de deelnemers aan de zoektocht. Wel kon ter plaatse worden geconstateerd dat de grote starthappening die was voorzien op zondag 18 mei maar weinig belangstellenden heeft gelokt: het weer was niet zo fraai en geïnteresseerde fietsers hebben hun tocht uitgesteld tot betere dagen. Jammer, want in de grote hal van de Brielpoort in Deinze vertoonde DK Entertainment non stop de komische langspeelfilms 'Ten Huize Goetgebuer' en 'Aan de oevers van de Leie' van Peter de Kemel. Daarnaast was ook de reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' voor één dag opgesteld.

Misschien hierbij nog een woordje uitleg over die film(s) van De Kemel. Na het enorme succes van de televisiereeks 'Ten huize Goetgebuer' op AVS (waarover in vorige Kronieken al werd bericht) heeft De Kemel in recordtempo een nieuwe film gedraaid, 'Aan de oevers van de Leie', waarin hij de belevenissen van de familie Goetgebuer met heel veel eigen fantasie heeft aangevuld en verderteld. Die films zijn op schitterende locaties gedraaid en bevatten prachtig beeldmateriaal, dat mede aan de basis ligt van de fietszoektocht. De tweede film, zo viel te lezen in **Het Laatste Nieuws** van 15/16 december 2007, brak alle records en haalde meer dan 10.000 bezoekers en wellicht komen er ook nog nieuwe voorstellingen. De onderhandelingen blijven lopen. Wij hopen dat deze sympathieke regisseur en duizendpoot met zijn DK Entertainment nog veel naar Buysse lonkt. Het materiaal dat zijn fantasie aan het werk kan zetten is niet beperkt tot 'Lente' (De Kemels theaterbewerking hiervan is trouwens ook nog in productie) en is vrijwel oeverloos.

Meer boekennieuws nu. De gezamenlijke uitgevers van de biografie, Houtekiet in Antwerpen en Atlas in Amsterdam, brachten op advies van Joris van Parys een herdruk uit van **'t Bolleken** (2008). De oplage van 1000 exemplaren was binnen de kortste keren uitverkocht en er is nu al een tweede druk. De uitgevers hebben ook beloofd een heruitgave te brengen van **De roman van de schaatsenrijder**. Tegelijk zijn er concrete plannen voor een fotoboek rond Buysse en zijn tijd. Dat zal, uiteraard, worden samengesteld door Joris van Parys, die van de kleindochter van de auteur, Nadine Buysse, twee albums met nieuw, onbekend fotomateriaal ter inzage heeft gekregen. Het succesverhaal moge op die manier voortduren. De herdruk van **'t Bolleken** was alvast een echte 'hit', die deskundig werd 'gehypet' onder meer door Erwin Mortier, die over dit 'ijzersterk proza van Europese allure' een zeer wervend stuk schreef in **De Standaard** van 25 april 2008; en door zijn vriend Lieven Vandenhaute, die een al even enthousiast pleidooi hield in het televisieprogramma 'Ter Zake' op 16 mei 2008. Het gesprek viel nog te bekijken en te beluisteren, samen met "Meer over Cyriel Buysse", op de website www.klara.be. Dat "meer over" was de bespreking van de biografie door Johan de Haes, en een fragment uit de filmopname van **'t Bolleken** door Marc Didden. In de Cicero-katern van **De Volkskrant**, 30 mei 2008, stond een korte bespreking van het boek door Paul Depondt.

Hier moeten ook enkele publicaties over Buysse worden vermeld. Het Jaarboek XIII van het Stijn Streuvelsgenootschap verscheen als themanummer onder de titel **'Een wijf is een wijf. Mannen en vrouwen bij Stijn Streuvels** (Lannoo, Tielt, 2008), geredigeerd door Tom Sintobin en Marcel de Smedt. Het is een fraai boek, dat de bijdragen bundelt die werden gepresenteerd op de studiedag die op 14 november 2007 onder de titel

'Man/vrouwrepresentaties bij/rondom Stijn Streuvels' werd georganiseerd aan de K.U. Leuven Campus Kortrijk. We signaleren voor de Buyssestudie een tekst 'Over kortgerokte meisjes, overgroeide langsels en verslenste oren. Vrouwbeelden bij Streuvels en Buysse, van **De vlaschaard** tot **Rozeke van Dalen**' (p. 73-92) van de hand van Jacqueline Bel (die ook aan onze **Mededelingen** heeft meegewerkt) en een bijdrage van Lizet Duyvendak, "Is dit iets voor het Leesmuseum". Over de plaats van Streuvels en Buysse in de collectie van het Haags Damesleesmuseum' (p. 237-252), waarin een verklaring wordt gezocht voor de 'ruime aanwezigheid' van beide auteurs, volgens de auteur toch 'een **Fremdkörper**' in de collectie van dit leesclubje. Interessant is haar conclusie: 'Dit kleine onderzoek van de receptie van de Vlaamse literatuur in het Haagse DLM toont ook maar weer eens aan, dat de stelling van Marnix Gijsen en Ton Anbeek over de gescheiden ontwikkeling van de Vlaamse en Nederlandse letterkundes niet juist is' (p. 246). Lezers en schrijvers hebben zich 'niet aan de beperkende landsgrenzen gehouden': er zijn juist 'verrassende' overeenkomsten, die te maken hebben met 'overeenkomende thema's en intellectuele en sociale interesses'.

We komen ook nog even terug op het in de 'Inleiding' van deze **Mededelingen** gesignaleerde Buysse-nummer van het Boontijdschrift **Boelvaar Poef** (septembernummer 2008). Het themanummer heeft als titel een citaatje van Louis Paul Boon: 'Meneer Buysse, jij zijt een van onze grootste geweest' en bevat bijdragen van Pieter Borghart over het naturalisme in 'De biezenstekker' (p. 5-17), van Rob van de Schoor over 'Wroeging' van Cyriel Buysse en 'Angst' van Frans Coenen jr. (p. 19-26), van Hans Vandevoorde over Buysse's dagboek **Zomerleven** (p. 27-35), van Elke van Nieuwenhuyze over **Het recht van de sterkste** als 'waarachtig document' (p. 37-50), van Stephan Borggreve over Boons roman **Vergeeten straat** in het licht van **Het recht van de sterkste** (p. 51-61) en van Jos Muyres over het lijdensverhaal van Maria Beert in **Het recht van de sterkste** (p. 63-78). Zoals hierboven al vermeld is er ook een recensie van het boek van Joris van Parys, door G.F.H. Raat (p. 79-84).

In het speciaal nummer van het Nederlandse vaktijdschrift **De negentiende eeuw**, een themanummer over 'genot' (jg. 31, 2007, nr. 2, p. 119-130) verscheen een mooi stuk van Jaap Grave (die werkzaam is in de extra-murale neerlandistiek) over 'Buitenaards genot oftewel waarom zweven in Buysse's **Recht van de sterkste** en Couperus' **Extaze** te verkiezen is boven de zwaartekracht'. Het is de tekst van een lezing die Jaap Grave hield op het jaarsymposium van de werkgroep De Negentiende eeuw, op 11 november 2006 te Hilversum.

We kunnen deze 'Kroniek' nu afronden met nog enkele losse aankondigingen en mededelingen.

Eerst één stapje terug. In onze kroniek van vorig jaar vergaten we te vermelden dat Luc van Doorslaer op vrijdag 20 april 2007 ter gelegenheid van de Maeterlinck-dag een tiental minuten werd geïnterviewd voor het radioprogramma Klara. Van Doorslaer heeft enkele jaren geleden een bundel samengesteld met reisproza van Buysse (**Reizen van**

toen. Met de automobiel door Frankrijk, Manteau 1992) en sprak in het interview over de vriendschap met Maeterlinck

Het Gentse Buysse-colloquium van 19 december 2007 werd op zaterdag 16 februari 2008 in een afgeslankte versie overgedaan als de zestiende Herman Heyselezing, georganiseerd door het Reynaert Genootschap in samenwerking met de heemkundige kring d'EUZIE in de raadzaal van het Gemeentehuis te Stekene. Joris van Parys presenteerde er opnieuw zijn 'kleine geurenstudie', die hier in onze **Mededelingen** is afgedrukt, en Pat Mechele bracht er de Buysse-fragmenten die ook al op het Gentse colloquium op het programma stonden.

Tijdens de Gentse feesten 2008 werd de succesvolle rondreizende tentoonstelling "Mijnheer Cyriel" opgesteld in 'De School van Toen' in het Klein Raamhof 8 te Gent. Bij de opening hield Elke van Nieuwenhuyze een zeer gepaste voorstelling van de schrijver. Anne Cocriamont liet ons weten dat er meer dan 1200 mensen langs zijn geweest, wat een groot succes mag heten voor die beperkte tijd (de openingsavond en acht namiddagen).

Op 14 mei 2008 brachten Freddy van Besien en Marnix Speybroeck in het eetcafé Molé aan de Land van Waaslaan 78 te Sint-Amandsberg bij Gent (vlakbij de Dampoort) een druk bijgewoond Buysseprogramma, met fragmenten uit 'Grueten Broos', '**n Leeuw van Vlaanderen**', '**t Bolleken**, **Levensleer**, 'De visjes van Bobsico' en het dagboek **Zomerleven**.

De roman '**t Bolleken** blijkt nu ook in een Servische versie beschikbaar te zijn, in een vertaling van dr. Jelica Novaković. De titel luidt: **Klicerce**.

De roman van de schaatsenrijder is als e-book beschikbaar, in het Nederlands, in het project Gutenberg Literary Archive Foundation (zie www.gutenberg.org) en kan daar gratis af het net gehaald worden. Bij de Wereldbibliotheek is een print-on-demand-versie van hetzelfde boek beschikbaar. Kostprijs: minimum 32,90 euro. Dan maar liever ouderwets naar de boekhandel voor de beloofde papieren herdruk?

Het loont zeer de moeite eens te kijken hoe het lemma over Cyriel Buysse aan het groeien is in verschillende talen op de 'vrije encyclopedie' www.wikipedia.org (vóór 'wikipedia' nl. intikken voor de Nederlandse versie, fr. voor de Franse enz.).

De roman **Tantes** staat op 'De leeslijst 2009' van Stichting lezen (www.deleeslijst.be) bij de geselecteerde '12 boeken om je tanden in te zetten'.

Cyriel Buysse is opgenomen in de canon van de Nederlandse literatuur, opgesteld door een vanwege het Letterkundig Museum in Den Haag benoemde commissie. Hij krijgt dan ook een plaats in het Pantheon, de nieuwe semi-permanente tentoonstelling die naar verwachting eind april 2009 zal geopend worden in het Letterkundig Museum.

En de laatste vooruitblik: in oktober zal de toneelvereniging Vooruit in Deinze naar aanleiding van haar honderdvijftigjarig bestaan een reeks voorstellingen van **Het gezin Van Paemel** brengen. Een verslag over één van de voorstellingen brengen we in onze volgende Kroniek.

Déze kroniek sluiten we af met een foto van het huis waar Cyriel Buysse woonde met

zijn echtgenote Nelly Dyserinck, gelegen aan de Laan van Meerdervoort nr. 11 in Den Haag. De foto laat alleen de kleine linkervleugel van het pand zien, die nu is omgebouwd tot drie appartementen. Het grootste deel van het oorspronkelijke pand huisvest het Mesdag Museum, dat momenteel gesloten is voor verbouwing. Op de daguitstap van het Cyriel Buysse Genootschap op 20 september 2008 (de 149ste verjaardag van de schrijver!) konden we het pand dus helaas niet bezoeken. We hebben het wel kunnen bewonderen aan de buitenkant, na een zeer geslaagde Louis Couperus wandeling in dezelfde omgeving en na een bezoek aan het kleine Louis Couperus Museum. Een schitterende wandeling, op een zonovergoten warme nazomerdag.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2008 - SEPTEMBER 2009

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXV)

Het Buysse-jaar 2008-2009 stond helemaal in het teken van de voorbereiding en de uitvoering van alle plannen om de schrijver te huldigen in zijn 150e geboortjaar. En het moet gezegd: er is véél gebeurd, bijna niet te overzien. Wat volgt is dus een overzicht dat wellicht niet volledig is. De viering '150 jaar Buysse' heeft over Nevele en omstreken een waar feestgedruis ontketend dat werd georkestreerd door een gelijknamig comité: een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van Nevele, Hansbeke, Landegem, Poesele, Merendree en Vosselare. Het feestjaar werd officieel geopend op 13 maart door burgemeester Roger Boone, in het gemeenschapscentrum 'De Klaproos' in Nevele, met een korte toespraak van ondergetekende over 'Cyriel Buysse toen en nu', een fragment uit de theatermonoloog 'Cleve's tweestrijd' door Lucien Cleppe en de opvoering van een fragment uit **Het gezin Van Paemel** door toneelgroep Feniks. Tussendoor werd de muzikale noot verzorgd door volkszangers Erik Wille en Roger Schelstraete. Daarbij diende zich ook al een voorsmaakje aan van wat nog zou volgen: er waren drankjes en eigen streekproducten waaronder Buyssebrood, Buyssepaté, Meetjeskonte, streekbier met Buysse op het etiket, Buysse nougat...

Het werd, zoals beloofd, 'een aangenaam cultureel en ontspannend Cyriel Buysse-jaar' daar in Buysse dorp. Ondersteund door de Gemeente Nevele, door de Provincie Oost-Vlaanderen, Toerisme Meetjesland, Comeet (Cultuur in 't Meetjesland) en Cel Erfgoed Meetjesland, bood de werkgroep verder nog de volgende evenementen aan: uitgave van de biografie van Alice Buysse door het tijdschrift van de heemkundige kring (zie ook hierna), lezing en diashow over 'Poesele en Poeselaars' door André Bollaert met voordracht door Trees Coppieters (22 maart), Buyssewandeling in Nevele onder leiding van Jan Luysaert, met voordracht van Buysseteksten in Nevels dialect door André Bollaert en Mia Pynaert (19 april; er waren maar liefst 125 aanwezigen!), Buyssewandeling in Deurle onder leiding van Eddy Vaernewyck (14 juni), Tweede Cyriel Buysse koetsentocht en paardenwijing (28 juni), Cyriel Buysse fietstocht Nevele-Deurle (16 juli), evocatie en

historische maaltijd in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling, nu het huis van notaris Duerinck, (28 en 29 augustus), opstelling reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' in het Cyriel Buysse Centrum (13 september tot 31 december), Open Monumentendag met fietstocht en wandeling met als thema 'zorg', langs plaatsen die Buysse beschreef (13 september), bloemtapijt op de markt in Nevele (11-13 september), voorstelling maquette van het verkozen beeld van Buysse (13 september), opvoering van 'Grueten Broos' door Lucien Cleppe in 'De Klaproos' (23 september), literaire herfstwandeling 'Lotenhulle en Poeke in het werk van Cyriel Buysse' onder leiding van Arnold Strobbe, met voordracht van Buysseteksten door William van Hoven en Edith Wille (27 september), en – nog niet voorbij als deze kroniek wordt afgerond – filmvoorstellingen (onder meer **Tantes, 't Bolleken** en **De Biezenstekker**) in 'De Klaproos' (12, 17 en 26 november). Tijdens de Sinksenkermis in Nevele (30 en 31 mei, 1 juni) werd ook een 'Culturele Cyriel Buysse Koetsentocht' georganiseerd (30 mei) en werd de tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' opgesteld in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling (31 mei, 1 juni). In december zal de lezing van André Bollaert over 'Poesele en Poeselaars' worden gepubliceerd in het heemkundig tijdschrift **Het Land van Nevele** en het beeld dat van Buysse werd gemaakt – de keuze is inmiddels gevallen op het ontwerp van de jonge kunstenaar Stief Desmet (°Deinze 1973) – zal in februari 2010 worden onthuld op de markt in Nevele.

Over dit alles werd ook uitvoerig gedetailleerd bericht in de Nieuwsbrief van de heemkundige kring Het Land van Nevele. Hierin viel onder meer nog te lezen dat er ook een literaire Buysse-wedstrijd werd georganiseerd waarbij verscheidene handelszaken één gekopieerde bladzijde uit een werk van Buysse voor het raam hadden hangen die door de deelnemers moest geïdentificeerd worden. Op die manier werd iedere deelnemer de bibliotheek ingestuurd. En dan waren er ook nog huifkarrentochten op zeven verschillende zaterdagmiddagen tussen 18 juli en 14 november...

Zijn er een paar vergeten? Excuus daarvoor, het was alleen de bedoeling een beeld te geven van de omvang en de diversiteit van het Nevelse feest, dat niet alleen heeft gezorgd voor culturele evenementen maar de schrijver ook bij het volk, **zijn** volk heeft gebracht. Zelfs de slaggers hebben meegedaan: zij hebben gerechten verkocht die in Buysse's werk worden genoemd, als daar zijn: soepe-mee-bollekes, boelie-mee-wurtelkes, karmenoaden-ensaucietjes-mee saveuïen. En de plaatselijke bakkers bakten Buyssetaart en Buyssebrood. Hoe dat smaakte kan ik u niet vertellen. Maar zeker is wel dit: had Cyriel Buysse dit kunnen zien hij zou gezegd hebben dat het goed was zo. Hij zou het ook gewaardeerd hebben dat de gemeentelijke bibliotheek haar eigen collectie Buysse-drukken heeft tentoongesteld en bij die gelegenheid zelfs aangevuld.

Ook buiten het Nevelse ging de herdenking van het 150e geboortjaar van Buysse niet onopgemerkt voorbij. Joris van Parys was als auteur van de alomtorende biografie een graag geziene en veelgevraagde spreker. Aan zijn boek werd, na de prestigieuze ABN AMRO Prijs en de Prijs voor essay en monografie van de Provincie Oost-Vlaanderen, in 2009 ook nog eens de Interprovinciale Prijs voor monografie 2008 toegekend. Van Parys was uitvoerig aan het woord op 7 december 2008 in het Canvasprogramma 'Iets met

Boeken' en was nog op verscheidene plaatsen te gast voor een presentatie van zijn boek. Zo gaf hij op zondag 19 april een 'ontbijtvoordracht' in het AMVC-Letterenhuis in Antwerpen en een lezing in het LunchCafé Walry in Gent op 7 mei 2009. Op 10 mei hield hij in het Museum voor Schone Kunsten te Gent de lezing over Emile Claus en Cyriel Buysse waarvan de tekst hierboven in de **Mededelingen** is opgenomen en in september, naar aanleiding van de verjaardag van Buysse zelf, werd hij geïnterviewd door Klara (18 september). Op radio 1 was op de verjaardag zelf (20 september) een interview te horen van Lieven van de Haute met Monika van Paemel.

In de Stedelijke Openbare Bibliotheek in Gent werd Cyriel Buysse geëerd van 3 tot 28 februari met een tentoonstelling, lezingen en een theatervoorstelling: de reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' was te zien (en kreeg veel belangstelling), de lezingen werden verzorgd door Joris van Parys (5 februari, een herneming van de kleine geurenstudie die hier vorig jaar al werd afgedrukt), door Anne Marie Musschoot (12 februari, over Buysse en de Eerste Wereldoorlog) en door Yves T'Sjoen (17 februari, over Buysse en Richard Minne). Op 26 februari bracht Jo Decaluwe zijn bekende theatermonoloog 'Typen'. Diezelfde Jo Decaluwe was op 22 oktober 2008 al opgetreden in de reeks 'Acteur en Auteur' in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en verzorgde op 7 mei ook een theaterwandeling in het Museum voor Schone Kunsten te Gent naar aanleiding van de tentoonstelling Emile Claus. Jammer genoeg was het publiek dat hierbij kon worden toegelaten zeer beperkt zodat slechts weinige mensen deze wandeling hebben kunnen meemaken. Als belangrijk nieuws kan hier tussendoor worden aan toegevoegd dat Jo Decaluwe een nieuwe Buysseproductie aan het instuderen is onder de titel 'Goeste'. De nieuwe theatermonoloog wordt in de nieuwsbrieven van Theater Tinnenpot aangekondigd als 'verhalen over eten en drinken en andere dingen waar een "mensch" goesting naar heeft'.

Er zijn dit jaar uiteraard veel publicaties te vermelden. Ook herdrukken van Buysse zelf. In het spoor van de succesrijke herdruk van de roman **'t Bolleken** (2008) door de gezamenlijke uitgevers van de biografie van Joris van Parys hebben Houtekiet (Antwerpen) en Atlas (Amsterdam) ook de beloofde heruitgave bezorgd van de autobiografische **Roman van de schaatsenrijder** (met een nawoord door Joris van Parys, 2009). Atlas bracht eveneens een nieuwe herdruk van de editie **Tantes** in de reeks 'De twintigste eeuw' (nr. 43. Teksteditie en verantwoording door Yves T'Sjoen. Met een nawoord van Anne Marie Musschoot). Beslist vermeldenswaard is de fraai geïllustreerde uitgave van de Stichting Ons Erfdeel **Het grote rivierenboek. Schelde Maas IJzer Leie. Een reisverhaal met bloemlezing**, samengesteld door Luc Devoldere. Het boek bevat enkele teksten van Buysse: 'Mohammed in Vlaamse aarde' (uit **Van een verloren zomer**; VW 6), 'Laat ons de Leie' (VW 7) en 'In de natuur' (VW 4). Kleinschaliger, maar beslist ook boeiend, is de bijdrage van Luc Decorte over 'De Leie in de Nederlandse literatuur', verschenen in **De Leiegouw, het zesmaandelijks tijdschrift van de vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse** (jg. 50, 2008, afl. 2). Decorte citeert uit de 'weergaloze biogra-

fie van Cyriel Buysse' en neemt vanzelfsprekend ook enkele fragmenten over uit Buysse's lyrische Leiestukken. Ook in de nieuwste bloemlezing van Joost Zwagerman, **De Nederlandse en Vlaamse literatuur vanaf 1880 in 200 essays** (Amsterdam, Prometheus, 2008) is Buysse aanwezig, zij het teleurstellend zuinig met een fragment uit 'Indrukken van een Belg in Nederland' (VW 7).

Zeer verrassend was het een citaatje te vinden uit Buysse's dagboek **Zomerleven** in de tentoonstelling 'De exotische mens. Andere culturen als amusement' die was te zien in het Teylers Museum te Haarlem en in het Museum Dr. Guislain in Gent (dat laatste van 29/5 tot 13/9/2009). In het boek dat bij de tentoonstelling is uitgegeven (gedrukt bij Lannoo, 2009) is een bijdrage te vinden van Annelies Delanote en Renilde Seyssens, 'Instructie, spektakel en interactie. Het Senegalese en Filippijnse dorp op de Wereldtentoonstelling van Gent 1913', waarin de auteurs erop wijzen dat de observaties van Buysse in zijn dagboek **Zomerleven** 'helemaal in het verlengde [liggen] van wat andere auteurs te melden hebben over de bewoners van het Filippijnse dorp, die stereotiep omschreven worden als "primitieve wilden"'. Buysse noemde het Senegalese dorp een 'amusements- of liever een lunapark', en het Filippijnse kamp omschreef hij als een 'Indianenkamp', dat bestond uit 'Zowat driekwart-naakte, bruine kerels, die een mengselprodukt leken van apen en mongolen' (p. 139). De overige citaten (onder meer uit de brievenroman **De lemen torens** van Karel van de Woestijne en Herman Teirlinck) bevestigen inderdaad dat dit het clichébeeld was van die tijd op 'de andere' of 'de vreemde'. Om het met de titel te zeggen die in **De Morgen** verscheen bij de bespreking van de tentoonstelling: 'Aapjes kijken in het menselijke rariteitenkabinet' (29 mei 2009).

Interessant is ook het boek van Matthijs de Ridder, **Ouverture 1912. Literatuur en Vlaamse Beweging aan de vooravond van de Grote Oorlog** (Antwerpen 2008, AM-VC-publicaties 11), waarin August Vermeylen en zijn Kritiek der Vlaamse Beweging onder de loep worden gehouden. Zoals bekend vormt een opmerking van Buysse, 'die meende dat de flaminganten categorisch tegen het Frans waren omdat het het Frans betrof' (p. 70) de aanleiding voor het pleidooi van Vermeylen. Vermeylen van zijn kant meent dat Buysse 'niet **heel en al** ongelijk heeft' maar is verder helemaal niet zo mild voor zijn vroegere Van-Nu-en-Straks-collega. Buysse's uitspraken over 'de' (eigenlijk: sommige) flaminganten werden in eigen tijd fel gecontesteerd en blijven natuurlijk commentaar uitlokken. Nieuw is het stuk dat Joris van Parys schreef over Willem Elsschot en Cyriel Buysse voor **Achter de schermen**, de nieuwsbrief van het Willem Elsschot Genootschap. Het opstel opent de extra editie die helemaal aan Buysse en de Buyssebiografie is gewijd (jaargang 11, extra editie oktober 2008). Het is een aflevering waarin de voornaamste recensies van Van Parys' boek op een ook visueel aantrekkelijke manier bijeen zijn gebracht. Over 'Cyriel Buysse en het New York uit het fin de siècle' schreef Jacqueline Bel in het julinumnummer 2008 van het Nederlandse tijdschrift **Armada** ('Tijdschrift voor wereldliteratuur', 14e jg., nr. 51). In het oktobernummer van diezelfde jaargang (nr. 52) besteedde Jacqueline Bel aandacht aan 'De Groote Oorlog in proza en poëzie', waarbij Buysse's oorlogsreportage **Van een verloren zomer** heel even ter sprake wordt gebracht. Een vernieuwend en belang-

wekkend artikel schreef Tom Sintobin, die tijdens het Buysse-colloquium eind 2007 het publiek aangenaam verraste met zijn analyse van gnomische formules in 'Op het kleine gehucht' (gepubliceerd in **Mededelingen** XXIV). In het tijdschrift **Nederlandse Letterkunde** (jg. 13, nr. 3, december 2008) liet hij een breder, comparatistisch opgezet stuk verschijnen, "'Men" heeft altijd gelijk', waarin hij de bevindingen van zijn Buysse-onderzoek uitbreidt in de analyse van teksten van Virginie Loveling en van Herman Teirlinck.

Tussendoor kan ook nog worden gewezen op twee bijdragen in **Het Land van Nevele**, het driemaandelijks tijdschrift van de zeer actieve gelijknamige heemkundige kring. Het maartnummer 2009 (jg. XL, nr. 1) omvat als geheel een biografie van Buysse's zus Alice Buysse door Stefaan de Grootte en Bart D'hondt en heeft een woord vooraf door Nicole Verschoore. Het juninummer 2009 (jg. XL, nr. 2) bevat een korte huldebijdrage over Rosalie Loveling, die 175 jaar geleden werd geboren te Nevele. Het herdenkingsstuk is van de hand van Jan Luysaert. Hierbij hoort dan ook de vermelding van een belangrijke herdruk: Piet Couttenier en ondergetekende hebben onder de titel **Meesterschap in tweevoud** een keuze samengesteld uit de novellen en schetsen van Rosalie en Virginie Loveling. De bundel is verschenen bij de Nederlandse uitgeverij Amsterdam University Press (2009) en bevat de volgende stukken: van Rosalie: Meester Huyghe, Po en Paoletto, iets over het onderwijs der vrouw, Het meesterschap; van Virginie: De kwellende gedachte, Meesterschap, Vrijheid – Blijheid, Plaatje Mulderman. Aandacht is er dus ook voor de Lovelings geweest, en we hopen dat dit nog een poosje mag blijven duren. Alvast nog dit: de veelbekroonde studie van Liselotte Vandenbussche, **Het veld ter verbeelding**, waarin Virginie Loveling een belangrijke plaats krijgt toebedeeld, werd uitgegeven door de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en aan het publiek voorgesteld op 4 maart 2009.

Bij al dat extra herdenken en feesten zou men bijna vergeten dat de 'gewone' aanwezigheid van Buysse in het toneelleven ook zijn 'gewone' gang ging. Wij kregen weet van drie ensceneringen van **Het gezin Van Paemel**. De productie in Deinze op 4, 10, 11, 17 en 18 oktober, in een regie van Steve de Schepper, werd verzorgd door het amateurtoneelgezelschap Vooruit dat, net als Buysse, zijn 150e verjaardag vierde. De opvoering van 18 oktober werd voorafgegaan door een inleiding op het stuk door Joris van Parys. Tussen 20 februari en 8 maart bracht 'Toneelgilde De Lanteern' in Kachtem maar liefst elf voorstellingen van Buysse's klassieker (met dank voor dit bericht aan Gustave Delaey, trouw lid van het Buysse Genootschap). En dan was er ook nog een primeur in Buggenhout: Tejater Restant bestaat daar 25 jaar en heeft dat jubileum gevierd met een opvoering van **Het gezin Van Paemel** in het lokale dialect. Volgens regisseur Geert Dufour geeft 'de rijkdom aan woordenschat de productie een absolute meerwaarde' (bericht in **Het Laatste Nieuws** van 2 april 2009). Het stuk werd gebracht op locatie: in de Wiesbeekhoeve en de opbrengst was volledig bestemd voor het goede doel, nl. de vzw Avalon uit Opstal (voorstellingen in mei).

Tot slot nog twee berichtjes van een andere orde. In oktober 2008 bereikte ons de mededeling dat voor de Buysse fietszoektocht in de omgeving van Deinze waaraan ons

genootschap heeft meegewerkt maar liefst 626 brochures (met informatie en vragen over Buysse) aan de man werden gebracht, wat in de praktijk betekent dat zowat 1878 personen op die manier kennis hebben gemaakt met de schrijver (gemiddeld werd één brochure per drie personen verkocht). Niet slecht als resultaat, hoewel de zomer van 2008 helemaal geen goed fietsweer heeft gebracht. We kunnen ook nog melden dat het grafmonument van de familie Buysse-Loveling op de Westerbegraafplaats in Gent, dat volkomen vervallen was, in een recordtempo werd hersteld, dank zij de hulp van enkele zeer alerte personen.

Helemaal afronden doen we met een vooruitblik. Hier kan al worden aangekondigd dat nog in het najaar 2009 twee fotoboeken zullen verschijnen: één van fotografe Tania Desmet, **Kijken met Cyriel Buysse. Een fotoverhaal** (foto's geïnspireerd door Buysse en de daarbij horende teksten) en één door biograaf Joris van Parys, **De wereld van Cyriel Buysse**, waarin, net zoals in zijn succesrijke boek, de hele wereld van Buysse in beeld zal worden gebracht mede aan de hand van nieuw opgedoken materiaal.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2009 - SEPTEMBER 2010

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXVI)

Ook in 2009-2010 is Buysse niet weg geweest uit de actualiteit. Maar liefst twee boeken verschenen nog in 2009, bijna tegelijk. Enkele maanden na de publicatie van zijn monumentale biografie, **Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse en zijn tijd**, kreeg Joris van Parys van Nadine Buysse twee familiealbums te zien vol onbekende foto's van haar grootvader en zijn naaste omgeving in Vlaanderen en in Nederland. Uitgever Houtekiet, nu Linkeroeveruitgevers, gaf Van Parys de gelegenheid zijn biografie aan te vullen met een fotoboek. Het resultaat was **De wereld van Cyriel Buysse**, een fraai uitgevoerd, aantrekkelijk kijk- en leesboek, waarin 'de kleine wereld' van Cyriel Buysse in 'de grote wereld' wordt geplaatst. De biograaf heeft tal van verrassende beelden en documenten bijeengebracht, aangevuld met enkele korte teksten: citaten uit brieven en interviews, getuigenissen van tijdgenoten, fragmenten uit het journalistieke proza, de verhalen en de romans die nauw aansluiten bij de foto's. Een prachtig geschenkboek! 'De bijzonder[...] rijkgevulde en kosmopolitische handel en wandel van de vrijzinnige naturalist en volksschrijver Cyriel Buysse, een fabrikantenzoon uit het Oost-Vlaamse Nevele, komt in het boek pakkend tot leven: Buysse schaatsend, tussen zijn collega-schrijvers, in Den Haag, in Nevele of tussen zijn "typen", liet Dirk Leyman weten in zijn veelgelezen blogspot 'De papieren man' (<http://papierenman.blogspot.com/2009/12>).

Deze 'papieren man' was ook zeer te spreken over het tweede fotoboek, **Kijken met Cyriel Buysse** (uitgeverij Snoeck), een 'fascinerend' fotoverhaal waarin fotografe Tania Desmet 'via de bril van Buysse naar de hedendaagse wereld kijkt'. Tania Desmet nam foto's in het land 'tussen Leie en Schelde', maar ook in Nederland, Spanje, Marokko, Londen

en New York. De 'delicate, bijna discrete foto's', maken 'een dromerige reis door het oeuvre van Cyriel Buysse'. Tekstverzorging en inleiding zijn van de hand van ondergetekende. Het boek van Tania Desmet werd gepresenteerd op 16 oktober in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en nog diezelfde avond in het Stedelijk Kunstinstituut aan de Ottogracht in Gent, waar de foto's zelf twee weken tentoongesteld werden. Naar aanleiding hiervan verscheen een filmreportage op de regionale zender AVS, waarin een verwijzing is te vinden naar een filmpje op You Tube. Dit is beslist een aanrader: <http://www.youtube.com/watch?v=UHW55ycpNbw> bevat bewegend filmmateriaal waarop Buysse te zien is. Het enige dat bewaard werd.

Dit biedt ons tussendoor de gelegenheid om erop te wijzen dat we met het Buysse-nieuws helemaal de digitale toer zijn opgegaan. De biografie van Joris van Parys werd een van de eerste drie boeken van Houtekiet die als e-book ter beschikking werden gesteld (sinds begin augustus). Intussen heeft de biograaf ook een eigen website: www.jorisvanparys.com, waarop trouwens veel persreacties op zijn boeken zijn te lezen. Belangrijk voor de Buyssestudie is natuurlijk ook het bericht dat in september uit Nederland kwam: het fel begeerde en door velen tevergeefs gezochte **Verzameld werk** zal opgenomen worden in de dbnl ofte 'digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren'. Op onze eigen website www.cyrielbuysse.be hebben we inmiddels ook het register op de inhoud van deze **Mededelingen** aangevuld.

Nóg over Van Parys, maar dan op het meer lokale front: **d'Euzie**, het Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, bracht in zijn maartnummer van 2010 een mooie openingspagina over **De wereld van Cyriel Buysse**: 'een schitterend voorbeeld' van 'hoe men geschiedenis aantrekkelijker en boeiender kan maken'. Maar ook de biografie blijft in het nieuws: ze werd nog eens bekroond met de 'Prijs voor Letterkunde van de Vlaamse Provincies 2008 voor monografie' (een gezamenlijke prijs voor alle provincies), die werd uitgereikt samen met andere cultuurprijzen van de Provincie Oost-Vlaanderen tijdens een feestavond in het NTGent op 3 mei 2010. Eerder al, op 8 februari, werd een ATV-interview met Van Parys uitgezonden, opgenomen in de fraaie Nottebohmzaal van de Antwerpse Stadsbibliotheek (nu: Consciencebibliotheek).

In het verlengde (en bedoeld als afsluiting) van alle herdenkingsactiviteiten in Nevele werd in Buysse's geboortedorp op 19 februari 2010 op het marktplein een monument ter ere van de schrijver onthuld, waarbij Jo Decaluwe een fragment presenteerde uit zijn nieuwe Buysseprogramma (meer hierover verder). Het kunstwerk werd uitgevoerd door Stief Desmet uit Deinze, wiens ontwerp uit verscheidene inzendingen werd verkozen door een provinciale commissie. Het beeld lokte tegenstrijdige reacties en appreciatie uit, maar we laten hier even de kunstenaar zelf aan het woord, aan de hand van de toelichting die te vinden is op de webstek van de gemeente:

Buysse, schrijvend aan een vierpotige schrijftafel, bevindt zich hoog boven de sokkel die een homp Vlaamse klei voorstelt. Slechts één van de tafelpoten steekt in die Vlaamse ondergrond. De drie andere poten zijn doorgezaagd en zweven in de lucht, in hogere sferen. Zij staan voor de schrijver die zich zelf dankzij zijn buitenlandse reizen en zijn kennis

van kunst en literatuur in het algemeen uit het eerder bekrompen Vlaamse plattelandsmilieu heeft losgewerkt. Het monument geeft de indruk alsof Buysse als schrijver vanuit zijn verheven positie op het leven van de mensen onder zich neerkijkt. Hij kon zich dat permitteren want als schrijver moest hij nooit schrijven om den brode. Financiële zorgen had hij niet. Hij behoorde van huis uit tot een bevoorrechte stand. Als lid van de bevoorrechte klasse respecteerde hij de bestaande sociale orde. Hij liet zich door het gewone volk altijd als Mijnheer Cyriel aanspreken. De drie in de lucht zwevende tafelpoten van het beeld van Stief Desmet laten uitschijnen dat Cyriel Buysse vooral deze burgerlijke schrijver was. Slechts één tafelpoot rust op de grond. Wat aangeeft dat hij in veel geringere mate een volksverbonden Vlaming, een socialist of een wereldverbeteraar was. Het kunstwerk typeert in de eerste plaats de elitaire burgerman-schrijver, die vanuit zijn ivoren toren, zijn molenhuis in Deurle, zowel de werkmensen en de boeren als de dorpsnotabelen en de hogere burgerij heeft uitgebeeld.

Men kan over deze visie op Buysse heel veel zeggen, maar uw verslaggeefster had en heeft vooral deze indruk: wie zo over Buysse schrijft heeft hem niet gelezen en kent hem niet. Buysse 'elitair', in een 'ivoren toren' vanuit een 'verheven positie' neerkijkend op de mensen onder zich? Het lijkt een nogal platte en vooral zeer pijnlijke vergissing. Mooi of niet mooi is een kwestie van smaak, daarover valt niet te discussiëren. Maar de uitleg die aan de basis van dit concept ligt is gewoon fout. Buysse stond niet boven de mensen, waar hij op neerkeek, hij stond er middenin en observeerde ze van héél dichtbij, met een scherpe inzoomlens, soms ironisch, soms kritisch, maar meestal met grote liefde en met heel veel aandacht voor onrecht en verdrukking. Zou Stief Desmet **Het gezin Van Paemel** kennen? Of **Het recht van de sterkste** gelezen hebben?

Dat kan toch bijna niet. Maar wat zou Stief Desmet dan wél van Cyriel Buysse gelezen hebben? Het vermoeden is dat hij zich heeft beperkt tot de lectuur van enkele kritische stukken over Buysse, die nog dateren van meer dan vijftig jaar geleden. Het is hem wellicht ontgaan dat er intussen in de waardering voor Buysse al een en ander werd rechtgezet of bijgestuurd.

Excuus voor de persoonlijke inkleuring van bovenstaand stukje Kroniek. Van meer objectiviteit getuigt deze informatie, geplukt uit **Het Nieuwsblad – Gemeente Nevele**, woensdag 24 februari 2010: de buste van Buysse is uitgevoerd in epoxy-hars en is gebaseerd enerzijds op de houtsnede uit 1929 van Frans Masereel, die Buysse's karaktervolle kop typeert, en anderzijds op een getuigenis van een man die Buysse nog heeft gekend: 'In een boek uit 1959 vertelt de man hoe Buysse schreef: met de ene hand zijn hoofd ondersteunend, en met zijn andere schrijvend: eerst twee woorden, nadien nadenkend en dan opnieuw twee woorden'. Dit kan nog even aangevuld worden: het 'boek uit 1959' is wel de kleine studie van Richard Minne in de reeks Monografieën over Vlaamse Letterkunde. De visie dat Cyriel Buysse vanuit de hoogte van zijn Molenberg in Deurle op zijn volk zou hebben neergekeken gaat overigens niet terug op Minne maar op een dagboekantekening van Stijn Streuvels. Inmiddels liet Mia Pynaert, fractievoorzitter van sp.a-Nevele en voorzitter van Curieus Nevele, een cursiefje circuleren onder de titel 'Cyriel weet

ondertussen hoe laat het is' (doorgestuurd bericht van 28 februari 2010), waarin wordt opgemerkt dat Cyriel daar op de markt tegen wil en dank naar de kerk staat te kijken. De vraag is of hij niet 180° gedraaid zou kunnen worden en de slotzin is even krachtig als helder: 'Cyriel [...] heeft zijn rug niet naar de mensen gekeerd. Nooit.'

In de reeks lezingen die onder de titel 'Als een uit de hand gelopen semantische kwestie? De Grote Oorlog en de Nederlandse literatuur' werd georganiseerd door het zeer actieve In Flanders Fields Museum in Ieper, sprak Joris van Parys op 18 november 2009 over Cyriel Buysse in de oorlogsjaren. Elke van Nieuwenhuyze, geen onbekende voor de lezers van de **Mededelingen**, gaf een lezing over 'Het leven en het werk van Cyriel Buysse' bij de opening van de bekende reizende tentoonstelling 'Meneer Cyriel' in de openbare bibliotheek van Maarkedal (5 maart 2010) en verzorgde een zeer gewaardeerde bespreking van de roman **Tantes** voor de leden van de leesclub van Tessenderlo; zij nam uitgebreid de tijd voor de daaropvolgende discussie en vragen (20 april 2010). We delen hier ook graag mee dat Elke op 31 mei 2010 gepromoveerd is op Buysse aan de Universiteit Gent. De eerste en tot dusver enige dissertatie over Buysse was van de hand van P.H.S. van Vreckem en dateert inmiddels al van 1968. De studie van Elke van Nieuwenhuyze combineert het Buysse-onderzoek met een methodologische verkenning en is getiteld: "'Je veux vous rappeler l'histoire de la maladie". Cognitieve waarde en narrativiteit van het pathologisch naturalistische proza van Cyriel Buysse en Marcellus Emants". Promotor van het proefschrift was Jürgen Pieters, co-promotor ondergetekende. De lezer kan de tekst van Elkes 'verdediging' vinden elders in deze aflevering van de **Mededelingen**.

Met het volgende signalement blijven we nog even in de academische sfeer. In 2009 verschenen twee interessante proefschriften waarin Buysse niet zozeer een centrale rol speelt als wel tot het onderzoeksmateriaal behoort.

Bart Veeckmans, lid van het Buysse Genootschap, vestigde onze aandacht (waarvoor dank!) op de studie van Henk de Smaele, **Rechts Vlaanderen. Religie en stemgedrag in negentiende-eeuws België**, gepubliceerd door de Universitaire Pers Leuven, in de reeks KADOC-studies nr. 33 (ISBN 978 90 5867 767 9). De auteur komt in zijn onderzoek tot de vaststelling dat de 'culturele ruralisering' een verklaring biedt voor het rechts-katholieke stemgedrag in de 19de eeuw, meldt Bart Veeckmans ons. Hij doet – als niet-historicus -- geen uitspraak over deze stelling maar las in dit historisch werk 'een interessant perspectief op de samenleving die door Buysse zo treffend beschreven werd'. Bedoeld is dat er in de 19e eeuw, periode 1884-1914, een toenemende verheerlijking van het landelijke traditionele leven kan worden waargenomen: bij de stedelingen was er een duidelijke herwaardering van de katholieke, volkse tradities. Kort door de bocht gezegd: als resultaat van deze aandachtsverschuiving kwam 'rechts' Vlaanderen te staan tegenover 'links Wallonië' omdat het traditionele platteland in Wallonië niet op dezelfde manier werd gewaardeerd door de stedelingen. Anders dan door deze korte samenvatting wordt gesuggereerd hanteert Henk de Smaele een genuanceerde argumentatie, die ook zeer langzaam wordt opgebouwd en hier dus niet uitvoerig kan besproken worden. Wel kan worden vermeld dat De Smaele herhaaldelijk een beroep doet op de literatuur om zijn betoog te

illustreeren of te onderbouwen. Van Buysse komen onder meer de romans 'n Leeuw van Vlaanderen en Uleken ter sprake. Jammer genoeg heeft de auteur zich niet verder verdiept in de Buysse-studie. De biografie van Van Parys was wellicht nog niet verschenen toen hij zijn proefschrift afwerkte, maar er zijn, zoals bekend, verscheidene hoofdstukken uit **Het leven, niets dan het leven**, voorgepubliceerd in onze **Mededelingen**. Daarin zijn overigens ook enkele verhelderende studies verschenen over de politieke romans en opvattingen van Buysse en Loveling, onder meer door historicus Christian de Borchgrave, door Bert Vanheste (of Bert Brouwers) en door Daniël Vanacker. Daar had De Smaele zijn voordeel kunnen bij doen.

Het tweede proefschrift dat hier onze aandacht verdient is **Schrijverschap in de Belgische belle époque. Een sociaal-culturele geschiedenis**, door Christophe Verbruggen (een coproductie van Uitgeverij Vantilt, Nijmegen en Academia Press, Gent, ISBN B 978 90 3821 380 4). Verbruggen is net als De Smaele een historicus maar wat hij voorstaat is een 'sociaal-culturele geschiedenis'. Het is genoegzaam bekend dat veel historici – nu ook van de moderne periode – belangstelling hebben voor literatuur en dat literaire studies de jongste jaren een veel bredere focus hebben gekregen: er is sprake van een uitbreiding van het studiegebied tot de cultuurgeschiedenis, waarbij tegelijk een grote invloed van de sociologische studies valt op te merken. Verbruggens proefschrift biedt een goed voorbeeld van deze nieuwe, zeer brede benaderingswijze. In zijn openingszin karakteriseert hij zijn werk zo: 'Dit boek [brengt] een sociale geschiedenis van het schrijverschap tijdens de Belgische belle époque' en hij vestigt ook zelf meteen de aandacht op de stelselmatige uitbreiding van het cultuurbegrip. Voor hem zijn de grenzen tussen de sociale en de culturele geschiedschrijving verdwenen. Dit heeft natuurlijk ook zo zijn methodologische gevolgen. Bij zijn studie van de groepsvorming van schrijvers gaat hij ervan uit dat ze deel uitmaken van sociale groepen, die hij omschrijft via de SNA. Deze SNA of sociale netwerkanalyse is het nieuwste methodologische snufje.

Wat ons in de context van deze Kroniek vooral interesseert is uiteraard de positie van Buysse in de netwerken van zijn tijd. Het onderzoek van Verbruggen bevestigt dat Buysse een belangrijke positie had in 'het literaire veld' (het begrip gaat terug op socioloog Pierre Bourdieu) en dat hij in verschillende netwerken fungeerde. Hij kan dan ook een 'gatekeeper' worden genoemd, een term die wordt gebruikt voor 'actoren die een brug vormen tussen twee clusters, groepen of circuits' (p. 253). Met andere woorden: Buysse is voor dit onderzoek een interessante casus omdat hij als Nederlandstalig auteur functioneerde zowel in Vlaanderen als in Nederland en bovendien door zijn vriendschappen met Franstalige auteurs (onder wie stadgenoten zoals Maeterlinck) ook de brug sloeg naar zijn Franstalige confraters in België.

Het proefschrift van Christophe Verbruggen is een rijk gedocumenteerde studie, die ook veel literatuurhistorici tot nadenken kan stemmen. Zo bijvoorbeeld over de suggestie om de tijdschriften niet, zoals tot hiertoe gebruikelijk in de literaire geschiedschrijving, in te delen volgens de breuklijn vrijzinnig/katholiek (in samenhang met de bekende verzuiling in de maatschappij) maar volgens de Franstalige, resp. Nederlandstalige cul-

tuurruimte (en de bruggen daartussen). Feit is inderdaad dat veel belangrijke tijdschriften pluralistisch waren (**Van Nu en Straks!**) en dat de voortschrijdende verzuiling van het maatschappelijk leven zich vóór 1914 nog niet helemaal had voltrokken.

Nog enkele belangwekkende publicaties in artikelvorm mogen hier niet onvermeld blijven.

Drie daarvan zijn te vinden in **Het Land van Nevele**, het tijdschrift van de gelijknamige heemkundige kring. In aflevering 4 van jaargang XL (september 2009) noteerden we een uitvoerige, goed gedocumenteerde bijdrage van André Bollaert over 'Poesele en Poeseelaars in het werk van Buysse' (p. 3-39) en in aflevering 1 van jaargang XLI (maart 2010), een huldenummer voor Jan Luyssaert, staan stukken van Joris van Parys ('De veertien Billekens', p. 44-46, over de door Buysse gebruikte cafénaam) en van ondergetekende ('Buysse toen en nu', p. 15-22, over de tegenstelling tussen de eigentijdse receptie van Buysse en de waardering nu). In hetzelfde nummer heeft H. Schaeck het over het huis waarin de roman **'t Bolleken** is gesitueerd en bespreekt Stefaan de Grootte het in het Frans geschreven drieluik 'La Passion des hommes' van Nicole Verschoore, die zoals bekend een afstammeling is van Cyriel Buysse's broer Arthur. Over deze Arthur Buysse, haar overgrootvader, heeft Nicole Verschoore ook een artikel geschreven in het **Nationaal Biografisch Woordenboek**, deel 19 (Brussel 2009), kol. 184-194. In het jongste nummer van **Het Land van Nevele**, aflevering 3 van jaargang XLI (september 2010) zagen we ook nog een kleine studie van André Bollaert: 'Cyriel Buysse over Nevelse kapellekes' (p. 78-82). Nog net in september verscheen het **Jaarboek 2010 van het Felix-Timmermans-Genootschap**, onder de hoofdtitel **Een druppel zon** (samenstelling Louis Vercammen, Lier 2010). Het boek bevat een bijdrage van Stijn Vanclooster, "'Dat heeft Cyriel Buysse gedaan". Felix Timmermans en Cyriel Buysse' (p. 71-79). Om af te ronden nog dit: in het decembernummer van **Vonk** (jg. 39, nr. 2) heeft Jan Uyttendaele, verbonden aan de lerarenopleiding Talen van de KULeuven, het uitgebreid over 'Leesplezier zonder Papier. Werken met luisterboeken'. Daarbij maakt hij onder meer gebruik van de 'exemplarische' cd's met teksten uit het fin de siècle, waarop Jessie de Caluwe een aangrijpende versie van 'De biezenstekker' heeft ingelezen, naast teksten van Stijn Streuvels, Karel van de Woestijne en Herman Teirlinck (met dank aan Tom Sintobin). Ten overvloede kunnen we nog melden dat Liselotte Vandebussche in het zojuist genoemde deel 19 van het **Nationaal Biografisch Woordenboek** het lemma over Virginie Loveling heeft verzorgd (kol. 630-646).

We hebben dit jaar enkele belangwekkende berichten die we kunnen omschrijven als 'varia'.

Zowel Nadine Buysse als Nicole Verschoore hebben – op suggestie van biograaf Van Parys – boeken uit de nalatenschap van respectievelijk hun grootvader en overgrootvader overgedragen aan de Universiteitsbibliotheek Gent. Bij de schenking die afkomstig is uit de bibliotheek van Cyriel Buysse behoren enkele waardevolle boeken met een opdracht aan (onder meer) vrouw Nelly en zijn zus Alice, en drie handschriften, waaronder dat van de onvoltooide roman 'De opvolgers'. Hier ligt dus nog werk te wachten voor nieuw onderzoek. Bij de schenking die afkomstig is van Arthur Buysse behoort het manuscript van

Het recht van de sterkste, naast 18 gesigineerde boeken van Cyriel Buysse en enkele werken van Virginie Loveling.

In dezelfde 'overdrachtbeweging' werden, eveneens via Joris van Parys, de brieven van Rosa Rooses aan Cyriel Buysse ter hand gesteld aan hoofdbibliothecaris Sylvia van Peteghem. Deze precieuze brieven, die in een privé-uitgave door Ada Deprez werden gepubliceerd, bleven ten huize van kleindochter Nadine Buysse intact bewaard in een al even precieus doosje.

Minder prettig nieuws is het volgende: Wij betreuren het heengaan van de Antwerpse toneel- en romanschrijver Jan Christiaens (1929-2009), een groot bewonderaar van Cyriel Buysse. Hij bewerkte **Het recht van de sterkste** voor een voorstelling van het NTGent.

Tot slot hebben we dit jaar nog een klein rubriekje 'voorstellingen'.

De Latemse Kunstkring heeft zijn jubileumjaar 2009 op vrijdag 4 december afgesloten met een hulde Cyriel Buysse in het Gemeentehuis. Gastsprekers waren Yvette Verbauwen, germaniste en gewezen radiostem van BRT 2 en Eddy Rosseel, romanist, medewerker aan de Wereldomroep en ereprefect van het Koninklijk Atheneum Gent. Zij brachten een bloemlezing uit het werk van Cyriel Buysse, geïllustreerd met een fotomontage.

Op donderdag 19 november 2009 had in het CC 'De Rekkeling' te Deinze de première plaats van 'Wafelijzers en schietgeweren', een komische langspeelfilm van Peter de Kemel, 'met een knipoog naar Cyriel Buysse'. Het is een vervolg op de eerdere film 'Aan de oevers van de Leie' (die nog altijd volle zalen trekt), die op zijn beurt een vervolg is van 'Ten huize Goetgebuer'. De laatstgenoemde film – de eerste van de reeks – is nog direct geïnspireerd door Buysse's verhaal 'Lente', in de vervolgdelen is Buysse echter ver weg.

Op 29, 30 april en 1,2 mei werd in Eeklo onder de titel 'De Rode Baron' een hommage aan Cyriel Buysse opgevoerd, geregisseerd door stadsmedailliedrager Fred de Winne. Het driedelige spektakel werd op drie verschillende locaties uitgevoerd en omvatte fragmenten uit **Het gezin Van Paemel**, uit **Het leven van Rozeke van Dalen** en als apotheose **De plaatsvervangende vrederechter**. Een gedurfd opzet, met spelers uit verschillende groepen: De Straatmussen, Het Vertelgenootschap en de Academie voor Muziek en Woord. Na de galavoorstelling op 2 mei werd een cheque overhandigd aan de Stichting tegen Kanker met de opbrengst van Hermelijns Kerstspel (met dank aan Joris van Parys voor het doorsturen van deze informatie).

Net op de valreep voor dit overzicht wordt afgesloten, kan nog de literaire avond worden vermeld die werd georganiseerd door de Heemkundige kring 'Het land van Nevele' op zaterdag 25 september 2010. Centrale gasten waren de auteurs Monika van Paemel en Erwin Mortier, beiden beschouwd als 'Buysse's literaire erfgenamen' – een omschrijving die werd toegelicht in een lezing door ondergetekende. Inleiders waren de organisatoren André Bollaert en Jan Luysaert. Voordrachtskunstenaar Trees Coppieters las de passage voor uit de roman **Het verschil**, waarin Monika van Paemel schrijft over het in Poesele wonende Hongaarse meisje Ylonka. Beide auteurs lasen ook zelf uit eigen werk voor.

Om helemaal af te ronden werpen we nog een blik op de toekomst. Zoals hiervóór al gemeld werkt Jo Decaluwe aan een nieuwe solovoorstelling met werk van Buysse. De

productie is getiteld **Goeste** en is aangekondigd voor november, met de omschrijving 'Over eten, drinken, geld en vrouwvolk'. In Nevele – waar elders? – worden 'Literaire benevelingen' aangekondigd op 10.10.10 om 10 uur. Jan Luyssaert en Trees Coppieters, zojuist genoemd, treden op in het kader van een goed gevulde verteldag en laten hun toehoorders kennismaken met Camille van der Cruyssen, de gezusters Loveling, Cyriel Buysse, Basiel de Craene, Albert Speekaert, Monika van Paemel en Erwin Mortier.

Het mag gezegd: Nevele is fier op zijn schrijvers. En terecht.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2009 - SEPTEMBER 2010

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXVI)

Ook in 2009-2010 is Buysse niet weg geweest uit de actualiteit. Maar liefst twee boeken verschenen nog in 2009, bijna tegelijk. Enkele maanden na de publicatie van zijn monumentale biografie, **Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse en zijn tijd**, kreeg Joris van Parys van Nadine Buysse twee familiealbums te zien vol onbekende foto's van haar grootvader en zijn naaste omgeving in Vlaanderen en in Nederland. Uitgever Houtekiet, nu Linkeroeveruitgevers, gaf Van Parys de gelegenheid zijn biografie aan te vullen met een fotoboek. Het resultaat was **De wereld van Cyriel Buysse**, een fraai uitgevoerd, aantrekkelijk kijk- en leesboek, waarin 'de kleine wereld' van Cyriel Buysse in 'de grote wereld' wordt geplaatst. De biograaf heeft tal van verrassende beelden en documenten bijeengebracht, aangevuld met enkele korte teksten: citaten uit brieven en interviews, getuigenissen van tijdgenoten, fragmenten uit het journalistieke proza, de verhalen en de romans die nauw aansluiten bij de foto's. Een prachtig geschenkboek! 'De bijzonder[...] rijkgevulde en kosmopolitische handel en wandel van de vrijzinnige naturalist en volksschrijver Cyriel Buysse, een fabrikantenzoon uit het Oost-Vlaamse Nevele, komt in het boek pakkend tot leven: Buysse schaatsend, tussen zijn collega-schrijvers, in Den Haag, in Nevele of tussen zijn "typen", liet Dirk Leyman weten in zijn veelgelezen blogspot 'De papieren man' (<http://papiereman.blogspot.com/2009/12>).

Deze 'papieren man' was ook zeer te spreken over het tweede fotoboek, **Kijken met Cyriel Buysse** (uitgeverij Snoeck), een 'fascinerend' fotoverhaal waarin fotografe Tania Desmet 'via de bril van Buysse naar de hedendaagse wereld kijkt'. Tania Desmet nam foto's in het land 'tussen Leie en Schelde', maar ook in Nederland, Spanje, Marokko, Londen en New York. De 'delicate, bijna discrete foto's', maken 'een dromerige reis door het oeuvre van Cyriel Buysse'. Tekstverzorging en inleiding zijn van de hand van ondergetekende. Het boek van Tania Desmet werd gepresenteerd op 16 oktober in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en nog diezelfde avond in het Stedelijk Kunstinstituut aan de Ottogracht in Gent, waar de foto's zelf twee weken tentoongesteld werden. Naar aanleiding hiervan verscheen een filmreportage op de regionale zender AVS, waarin een verwijzing is te vinden naar een filmpje op You Tube. Dit is beslist een

aanrader: <http://www.youtube.com/watch?v=UHW55ycpNbw> bevat bewegend filmmateriaal waarop Buysse te zien is. Het enige dat bewaard werd.

Dit biedt ons tussendoor de gelegenheid om erop te wijzen dat we met het Buysse-nieuws helemaal de digitale toer zijn opgegaan. De biografie van Joris van Parys werd een van de eerste drie boeken van Houtekiet die als e-book ter beschikking werden gesteld (sinds begin augustus). Intussen heeft de biograaf ook een eigen website: www.jorisvanparys.com, waarop trouwens veel persreacties op zijn boeken zijn te lezen. Belangrijk voor de Buyssestudie is natuurlijk ook het bericht dat in september uit Nederland kwam: het fel begeerde en door velen tevergeefs gezochte **Verzameld werk** zal opgenomen worden in de dbnl ofte 'digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren'. Op onze eigen website www.cyrielbuysse.be hebben we inmiddels ook het register op de inhoud van deze **Mededelingen** aangevuld.

Nóg over Van Parys, maar dan op het meer lokale front: **d'Euzie**, het Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, bracht in zijn maartnummer van 2010 een mooie openingspagina over **De wereld van Cyriel Buysse**: 'een schitterend voorbeeld' van 'hoe men geschiedenis aantrekkelijker en boeiender kan maken'. Maar ook de biografie blijft in het nieuws: ze werd nog eens bekroond met de 'Prijs voor Letterkunde van de Vlaamse Provincies 2008 voor monografie' (een gezamenlijke prijs voor alle provincies), die werd uitgereikt samen met andere cultuurprijzen van de Provincie Oost-Vlaanderen tijdens een feestavond in het NTGent op 3 mei 2010. Eerder al, op 8 februari, werd een ATV-interview met Van Parys uitgezonden, opgenomen in de fraaie Nottebohmzaal van de Antwerpse Stadsbibliotheek (nu: Consciencebibliotheek).

In het verlengde (en bedoeld als afsluiting) van alle herdenkingsactiviteiten in Nevele werd in Buysse's geboortedorp op 19 februari 2010 op het marktplein een monument ter ere van de schrijver onthuld, waarbij Jo Decaluwe een fragment presenteerde uit zijn nieuwe Buysseprogramma (meer hierover verder). Het kunstwerk werd uitgevoerd door Stief Desmet uit Deinze, wiens ontwerp uit verscheidene inzendingen werd verkozen door een provinciale commissie. Het beeld lokte tegenstrijdige reacties en appreciatie uit, maar we laten hier even de kunstenaar zelf aan het woord, aan de hand van de toelichting die te vinden is op de webstek van de gemeente:

Buysse, schrijvend aan een vierpotige schrijftafel, bevindt zich hoog boven de sokkel die een homp Vlaamse klei voorstelt. Slechts één van de tafelpoten steekt in die Vlaamse ondergrond. De drie andere poten zijn doorgezaagd en zweven in de lucht, in hogere sferen. Zij staan voor de schrijver die zich zelf dankzij zijn buitenlandse reizen en zijn kennis van kunst en literatuur in het algemeen uit het eerder bekrompen Vlaamse plattelandsmilieus heeft losgewerkt. Het monument geeft de indruk alsof Buysse als schrijver vanuit zijn verheven positie op het leven van de mensen onder zich neerkijkt. Hij kon zich dat permitteren want als schrijver moest hij nooit schrijven om den brode. Financiële zorgen had hij niet. Hij behoorde van huis uit tot een bevoorrechte stand. Als lid van de bevoorrechte klasse respecteerde hij de bestaande sociale orde. Hij liet zich door het gewone volk altijd als Mijnheer Cyriel aanspreken. De drie in de lucht zwevende tafelpoten van het beeld

van Stief Desmet laten uitschijnen dat Cyriel Buysse vooral deze burgerlijke schrijver was. Slechts één tafelpoot rust op de grond. Wat aangeeft dat hij in veel geringere mate een volksverbonden Vlaming, een socialist of een wereldverbeteraar was. Het kunstwerk typeert in de eerste plaats de elitaire burgerman-schrijver, die vanuit zijn ivoren toren, zijn molenhuis in Deurle, zowel de werkmensen en de boeren als de dorpsnotabelen en de hogere burgerij heeft uitgebeeld.

Men kan over deze visie op Buysse heel veel zeggen, maar uw verslaggeefster had en heeft vooral deze indruk: wie zo over Buysse schrijft heeft hem niet gelezen en kent hem niet. Buysse 'elitair', in een 'ivoren toren' vanuit een 'verheven positie' neerkijkend op de mensen onder zich? Het lijkt een nogal platte en vooral zeer pijnlijke vergissing. Mooi of niet mooi is een kwestie van smaak, daarover valt niet te discussiëren. Maar de uitleg die aan de basis van dit concept ligt is gewoon fout. Buysse stond niet boven de mensen, waar hij op neerkeek, hij stond er middenin en observeerde ze van héél dichtbij, met een scherpe inzoomlens, soms ironisch, soms kritisch, maar meestal met grote liefde en met heel veel aandacht voor onrecht en verdrukking. Zou Stief Desmet **Het gezin Van Paemel** kennen? Of **Het recht van de sterkste** gelezen hebben?

Dat kan toch bijna niet. Maar wat zou Stief Desmet dan wél van Cyriel Buysse gelezen hebben? Het vermoeden is dat hij zich heeft beperkt tot de lectuur van enkele kritische stukken over Buysse, die nog dateren van meer dan vijftig jaar geleden. Het is hem wellicht ontgaan dat er intussen in de waardering voor Buysse al een en ander werd rechtgezet of bijgestuurd.

Excuus voor de persoonlijke inkleuring van bovenstaand stukje Kroniek. Van meer objectiviteit getuigt deze informatie, geplukt uit **Het Nieuwsblad – Gemeente Nevele**, woensdag 24 februari 2010: de buste van Buysse is uitgevoerd in epoxy-hars en is gebaseerd enerzijds op de houtsnede uit 1929 van Frans Masereel, die Buysse's karaktervolle kop typeert, en anderzijds op een getuigenis van een man die Buysse nog heeft gekend: 'In een boek uit 1959 vertelt de man hoe Buysse schreef: met de ene hand zijn hoofd ondersteunend, en met zijn andere schrijvend: eerst twee woorden, nadien nadenkend en dan opnieuw twee woorden'. Dit kan nog even aangevuld worden: het 'boek uit 1959' is wel de kleine studie van Richard Minne in de reeks Monografieën over Vlaamse Letterkunde. De visie dat Cyriel Buysse vanuit de hoogte van zijn Molenberg in Deurle op zijn volk zou hebben neergekeken gaat overigens niet terug op Minne maar op een dagboekkaantekening van Stijn Streuvels. Inmiddels liet Mia Pynaert, fractievoorzitter van sp.a-Nevele en voorzitter van Curieus Nevele, een cursiefje circuleren onder de titel 'Cyriel weet ondertussen hoe laat het is' (doorgestuurd bericht van 28 februari 2010), waarin wordt opgemerkt dat Cyriel daar op de markt tegen wil en dank naar de kerk staat te kijken. De vraag is of hij niet 180° gedraaid zou kunnen worden en de slotzin is even krachtig als helder: 'Cyriel [...] heeft zijn rug niet naar de mensen gekeerd. Nooit.'

In de reeks lezingen die onder de titel 'Als een uit de hand gelopen semantische kwestie? De Grote Oorlog en de Nederlandse literatuur' werd georganiseerd door het zeer actieve In Flanders Fields Museum in Ieper, sprak Joris van Parys op 18 november 2009 over

Cyriel Buysse in de oorlogsjaren. Elke van Nieuwenhuyze, geen onbekende voor de lezers van de **Mededelingen**, gaf een lezing over 'Het leven en het werk van Cyriel Buysse' bij de opening van de bekende reizende tentoonstelling 'Meneer Cyriel' in de openbare bibliotheek van Maarkedal (5 maart 2010) en verzorgde een zeer gewaardeerde bespreking van de roman **Tantes** voor de leden van de leesclub van Tessenderlo; zij nam uitgebreid de tijd voor de daaropvolgende discussie en vragen (20 april 2010). We delen hier ook graag mee dat Elke op 31 mei 2010 gepromoveerd is op Buysse aan de Universiteit Gent. De eerste en tot dusver enige dissertatie over Buysse was van de hand van P.H.S. van Vreckem en dateert inmiddels al van 1968. De studie van Elke van Nieuwenhuyze combineert het Buysse-onderzoek met een methodologische verkenning en is getiteld: "'Je veux vous rappeler l'histoire de la maladie". Cognitieve waarde en narrativiteit van het pathologisch naturalistische proza van Cyriel Buysse en Marcellus Emants". Promotor van het proefschrift was Jürgen Pieters, co-promotor ondergetekende. De lezer kan de tekst van Elkes 'verdediging' vinden elders in deze aflevering van de **Mededelingen**.

Met het volgende signalement blijven we nog even in de academische sfeer. In 2009 verschenen twee interessante proefschriften waarin Buysse niet zozeer een centrale rol speelt als wel tot het onderzoeksmateriaal behoort.

Bart Veeckmans, lid van het Buysse Genootschap, vestigde onze aandacht (waarvoor dank!) op de studie van Henk de Smaele, **Rechts Vlaanderen. Religie en stemgedrag in negentiende-eeuws België**, gepubliceerd door de Universitaire Pers Leuven, in de reeks KADOC-studies nr. 33 (ISBN 978 90 5867 767 9). De auteur komt in zijn onderzoek tot de vaststelling dat de 'culturele ruralisering' een verklaring biedt voor het rechts-katholieke stemgedrag in de 19de eeuw, meldt Bart Veeckmans ons. Hij doet – als niet-historicus -- geen uitspraak over deze stelling maar las in dit historisch werk 'een interessant perspectief op de samenleving die door Buysse zo treffend beschreven werd'. Bedoeld is dat er in de 19e eeuw, periode 1884-1914, een toenemende verheerlijking van het landelijke traditionele leven kan worden waargenomen: bij de stedelingen was er een duidelijke herwaardering van de katholieke, volkse tradities. Kort door de bocht gezegd: als resultaat van deze aandachtsverschuiving kwam 'rechts' Vlaanderen te staan tegenover 'links Wallonië' omdat het traditionele platteland in Wallonië niet op dezelfde manier werd gewaardeerd door de stedelingen. Anders dan door deze korte samenvatting wordt gesuggereerd hanteert Henk de Smaele een genuanceerde argumentatie, die ook zeer langzaam wordt opgebouwd en hier dus niet uitvoerig kan besproken worden. Wel kan worden vermeld dat De Smaele herhaaldelijk een beroep doet op de literatuur om zijn betoog te illustreren of te onderbouwen. Van Buysse komen onder meer de romans '**'n Leeuw van Vlaanderen**' en '**Uleken**' ter sprake. Jammer genoeg heeft de auteur zich niet verder verdiept in de Buysse-studie. De biografie van Van Parys was wellicht nog niet verschenen toen hij zijn proefschrift afwerkte, maar er zijn, zoals bekend, verscheidene hoofdstukken uit **Het leven, niets dan het leven**, voorgepubliceerd in onze **Mededelingen**. Daarin zijn overigens ook enkele verhelderende studies verschenen over de politieke romans en opvattingen van Buysse en Loveling, onder meer door historicus Christian de Borchgrave,

door Bert Vanheste (of Bert Brouwers) en door Daniël Vanacker. Daar had De Smaele zijn voordeel kunnen bij doen.

Het tweede proefschrift dat hier onze aandacht verdient is **Schrijverschap in de Belgische belle époque. Een sociaal-culturele geschiedenis**, door Christophe Verbruggen (een coproductie van Uitgeverij Vantilt, Nijmegen en Academia Press, Gent, ISBN B 978 90 3821 380 4). Verbruggen is net als De Smaele een historicus maar wat hij voorstaat is een 'sociaal-culturele geschiedenis'. Het is genoegzaam bekend dat veel historici – nu ook van de moderne periode – belangstelling hebben voor literatuur en dat literaire studies de jongste jaren een veel bredere focus hebben gekregen: er is sprake van een uitbreiding van het studiegebied tot de cultuurgeschiedenis, waarbij tegelijk een grote invloed van de sociologische studies valt op te merken. Verbruggens proefschrift biedt een goed voorbeeld van deze nieuwe, zeer brede benaderingswijze. In zijn openingszin karakteriseert hij zijn werk zo: 'Dit boek [brengt] een sociale geschiedenis van het schrijverschap tijdens de Belgische belle époque' en hij vestigt ook zelf meteen de aandacht op de stelselmatige uitbreiding van het cultuurbegrip. Voor hem zijn de grenzen tussen de sociale en de culturele geschiedschrijving verdwenen. Dit heeft natuurlijk ook zo zijn methodologische gevolgen. Bij zijn studie van de groepsvorming van schrijvers gaat hij ervan uit dat ze deel uitmaken van sociale groepen, die hij omschrijft via de SNA. Deze SNA of sociale netwerkanalyse is het nieuwste methodologische snuffje.

Wat ons in de context van deze Kroniek vooral interesseert is uiteraard de positie van Buysse in de netwerken van zijn tijd. Het onderzoek van Verbruggen bevestigt dat Buysse een belangrijke positie had in 'het literaire veld' (het begrip gaat terug op socioloog Pierre Bourdieu) en dat hij in verschillende netwerken fungeerde. Hij kan dan ook een 'gatekeeper' worden genoemd, een term die wordt gebruikt voor 'actoren die een brug vormen tussen twee clusters, groepen of circuits' (p. 253). Met andere woorden: Buysse is voor dit onderzoek een interessante casus omdat hij als Nederlandstalig auteur functioneerde zowel in Vlaanderen als in Nederland en bovendien door zijn vriendschappen met Franstalige auteurs (onder wie stadgenoten zoals Maeterlinck) ook de brug sloeg naar zijn Franstalige confraters in België.

Het proefschrift van Christophe Verbruggen is een rijk gedocumenteerde studie, die ook veel literatuurhistorici tot nadenken kan stemmen. Zo bijvoorbeeld over de suggestie om de tijdschriften niet, zoals tot hertoe gebruikelijk in de literaire geschiedschrijving, in te delen volgens de breuklijn vrijzinnig/katholiek (in samenhang met de bekende verzuiling in de maatschappij) maar volgens de Franstalige, resp. Nederlandstalige cultuuruimte (en de bruggen daartussen). Feit is inderdaad dat veel belangrijke tijdschriften pluralistisch waren (**Van Nu en Straks!**) en dat de voortschrijdende verzuiling van het maatschappelijk leven zich vóór 1914 nog niet helemaal had voltrokken.

Nog enkele belangwekkende publicaties in artikelvorm mogen hier niet onvermeld blijven.

Drie daarvan zijn te vinden in **Het Land van Nevele**, het tijdschrift van de gelijknamige heemkundige kring. In aflevering 4 van jaargang XL (september 2009) noteerden we een

uitvoerige, goed gedocumenteerde bijdrage van André Bollaert over 'Poesele en Poese-laars in het werk van Buysse' (p. 3-39) en in aflevering 1 van jaargang XLI (maart 2010), een huldenummer voor Jan Luyssaert, staan stukken van Joris van Parys ('De veertien Billekens', p. 44-46, over de door Buysse gebruikte cafénaam) en van ondergetekende ('Buysse toen en nu', p. 15-22, over de tegenstelling tussen de eigentijdse receptie van Buysse en de waardering nu). In hetzelfde nummer heeft H. Schaeck het over het huis waarin de roman **'t Bolleken** is gesitueerd en bespreekt Stefaan de Grootte het in het Frans geschreven drieluik 'La Passion des hommes' van Nicole Verschoore, die zoals bekend een afstammeling is van Cyriel Buysse's broer Arthur. Over deze Arthur Buysse, haar overgrootvader, heeft Nicole Verschoore ook een artikel geschreven in het **Nationaal Biografisch Woordenboek**, deel 19 (Brussel 2009), kol. 184-194. In het jongste nummer van **Het Land van Nevele**, aflevering 3 van jaargang XLI (september 2010) zagen we ook nog een kleine studie van André Bollaert: 'Cyriel Buysse over Nevelse kapellekes' (p. 78-82). Nog net in september verscheen het **Jaarboek 2010 van het Felix-Timmermans-Genootschap**, onder de hoofdtitel **Een druppel zon** (samenstelling Louis Vercammen, Lier 2010). Het boek bevat een bijdrage van Stijn Vanclooster, "'Dat heeft Cyriel Buysse gedaan": Felix Timmermans en Cyriel Buysse' (p. 71-79). Om af te ronden nog dit: in het decembernummer van **Vonk** (jg. 39, nr. 2) heeft Jan Uyttendaele, verbonden aan de lerarenopleiding Talen van de KULeuven, het uitgebreid over 'Leesplezier zonder Papier. Werken met luisterboeken'. Daarbij maakt hij onder meer gebruik van de 'exemplarische' cd's met teksten uit het fin de siècle, waarop Jessie de Caluwe een aangrijpende versie van 'De biezenstekker' heeft ingelezen, naast teksten van Stijn Streuvels, Karel van de Woestijne en Herman Teirlinck (met dank aan Tom Sintobin). Ten overvloede kunnen we nog melden dat Liselotte Vandebussche in het zojuist genoemde deel 19 van het **Nationaal Biografisch Woordenboek** het lemma over Virginie Loveling heeft verzorgd (kol. 630-646).

We hebben dit jaar enkele belangwekkende berichten die we kunnen omschrijven als 'varia'.

Zowel Nadine Buysse als Nicole Verschoore hebben – op suggestie van biograaf Van Parys – boeken uit de nalatenschap van respectievelijk hun grootvader en overgrootvader overgedragen aan de Universiteitsbibliotheek Gent. Bij de schenking die afkomstig is uit de bibliotheek van Cyriel Buysse behoren enkele waardevolle boeken met een opdracht aan (onder meer) vrouw Nelly en zijn zus Alice, en drie handschriften, waaronder dat van de onvoltooide roman 'De opvolgers'. Hier ligt dus nog werk te wachten voor nieuw onderzoek. Bij de schenking die afkomstig is van Arthur Buysse behoort het manuscript van **Het recht van de sterkste**, naast 18 gesigioneerde boeken van Cyriel Buysse en enkele werken van Virginie Loveling.

In dezelfde 'overdrachtbeweging' werden, eveneens via Joris van Parys, de brieven van Rosa Rooses aan Cyriel Buysse ter hand gesteld aan hoofdbibliothecaris Sylvia van Peteghem. Deze precieuze brieven, die in een privé-uitgave door Ada Deprez werden gepubliceerd, bleven ten huize van kleindochter Nadine Buysse intact bewaard in een al even precieus doosje.

Minder prettig nieuws is het volgende: Wij betreuren het heengaan van de Antwerpse toneel- en romanschrijver Jan Christiaens (1929-2009), een groot bewonderaar van Cyriel Buysse. Hij bewerkte **Het recht van de sterkste** voor een voorstelling van het NTGent.

Tot slot hebben we dit jaar nog een klein rubriekje 'voorstellingen'.

De Latemse Kunstkring heeft zijn jubileumjaar 2009 op vrijdag 4 december afgesloten met een hulde Cyriel Buysse in het Gemeentehuis. Gastsprekers waren Yvette Verbauwen, germaniste en gewezen radiostem van BRT 2 en Eddy Rosseel, romanist, medewerker aan de Wereldomroep en ereprefect van het Koninklijk Atheneum Gent. Zij brachten een bloemlezing uit het werk van Cyriel Buysse, geïllustreerd met een fotomontage.

Op donderdag 19 november 2009 had in het CC 'De Rekkeling' te Deinze de première plaats van 'Wafelijzers en schietgeweren', een komische langspeelfilm van Peter de Kemel, 'met een knipoog naar Cyriel Buysse'. Het is een vervolg op de eerdere film 'Aan de oevers van de Leie' (die nog altijd volle zalen trekt), die op zijn beurt een vervolg is van 'Ten huize Goetgebuer'. De laatstgenoemde film – de eerste van de reeks – is nog direct geïnspireerd door Buysse's verhaal 'Lente', in de vervolgdelen is Buysse echter ver weg.

Op 29, 30 april en 1,2 mei werd in Eeklo onder de titel 'De Rode Baron' een hommage aan Cyriel Buysse opgevoerd, geregisseerd door stadsmedailliedrager Fred de Winne. Het driedelige spektakel werd op drie verschillende locaties uitgevoerd en omvatte fragmenten uit **Het gezin Van Paemel**, uit **Het leven van Rozeke van Dalen** en als apotheose **De plaatsvervangende vrederechter**. Een gedurfd opzet, met spelers uit verschillende groepen: De Straatmussen, Het Vertelgenootschap en de Academie voor Muziek en Woord. Na de galavoorstelling op 2 mei werd een cheque overhandigd aan de Stichting tegen Kanker met de opbrengst van Hermelijns Kerstspel (met dank aan Joris van Parys voor het doorsturen van deze informatie).

Net op de valreep voor dit overzicht wordt afgesloten, kan nog de literaire avond worden vermeld die werd georganiseerd door de Heemkundige kring 'Het land van Nevele' op zaterdag 25 september 2010. Centrale gasten waren de auteurs Monika van Paemel en Erwin Mortier, beiden beschouwd als 'Buysse's literaire erfgenamen' – een omschrijving die werd toegelicht in een lezing door ondergetekende. Inleiders waren de organisatoren André Bollaert en Jan Luysaert. Voordrachtskunstenaar Trees Coppieters las de passage voor uit de roman **Het verschil**, waarin Monika van Paemel schrijft over het in Poesele wonende Hongaarse meisje Ylonka. Beide auteurs lasen ook zelf uit eigen werk voor.

Om helemaal af te ronden werpen we nog een blik op de toekomst. Zoals hiervóór al gemeld werkt Jo Decaluwe aan een nieuwe solovoorstelling met werk van Buysse. De productie is getiteld **Goeste** en is aangekondigd voor november, met de omschrijving 'Over eten, drinken, geld en vrouwvolk'. In Nevele – waar elders? – worden 'Literaire benevelingen' aangekondigd op 10.10.10 om 10 uur. Jan Luysaert en Trees Coppieters, zojuist genoemd, treden op in het kader van een goed gevulde verteldag en laten hun toehoorders kennismaken met Camille van der Cruyssen, de gezusters Loveling, Cyriel Buysse, Basiel de Craene, Albert Speekaert, Monika van Paemel en Erwin Mortier.

Het mag gezegd: Nevele is fier op zijn schrijvers. En terecht.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2010 - SEPTEMBER 2011

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXVII)

De gebeurtenissen rond Cyriel Buysse bleven in 2010-2011 in de slagschaduw van de twee boekpublicaties: in de eerste plaats natuurlijk van de biografie van Joris van Parys, die eind maart 2011 een vierde druk beleefde. Uitgeverij Houtekiet vierde met de herdruk van deze (en nog enkele andere) toptitel(s) haar 25-jarig bestaan. Tania Desmet van haar kant, die niet zo begunstigd werd door het promotionele raderwerk van haar uitgever Snoeck, ging voor de verspreiding van haar fotoboek alleen de boer op. Daarbij presenteert ze ook een dvd, waarin behalve de foto's uit **Kijken met Cyriel Buysse** fragmenten worden gemonteerd van Buysseteksten, gelezen door Dirk Buysse ('Reizen in oorlogstijd'), Eric de Volder (**Zomerleven**), Ingrid de Vos (**'t Bolleken**), Marijke Pinoy (**Wat wij in Spanje en Marokko zagen**) en Karin Tanghe (**Levensleer**). De film opent met de (enige bewaarde) bewegende beelden die we van Buysse hebben.

Het meest opvallende nieuwe bewijs van Buyssses blijvende bekendheid, ja, men kan het nu zelfs populariteit noemen, was de vierdelige radioserie 'De vrolijke tocht', te beluisteren op Klara iedere zondag van 12 tot 13u, een programma van Roly Smeets. De bekende fotograaf Michiel Hendryckx deed hierin Buyssses reis van meer dan 5.000 kilometer door Frankrijk over, precies honderd jaar na Buysse. Hij werd uitgewuifd in Afsnee door biograaf Joris van Parys. Het programma werd breed aangekondigd, onder meer met een interview in **De Standaard** van 4/5 juni 2011, met de bekende foto van Buysse in zijn Minerva. Michiel Hendryckx is naar eigen zeggen 'een enorme liefhebber' en dweepte in die mate met het werk van Buysse dat hij op zijn achttiende het plan opvatte om het hele oeuvre te 'hertalen' naar hedendaags Nederlands. Dat is er niet van gekomen (en het was kennelijk ook niet nodig), maar toen Hendryckx vijftien jaar geleden (samen met een vriend) een huisje kocht in Frankrijk als tweede verblijfplaats, werd dit wel 'les Tantes' gedoopt. Het boek hangt daar ook aan de muur in de eetkamer. Bij de aankondiging van de vierdelige reeks hoorde nog de mededeling dat uitgeverij Lannoo in oktober een herdruk zal uitbrengen van het reisboek van Buysse, samen met een bekorte versie van het programma op cd.

De verknochtheid van Michiel Hendryckx aan Buysse heeft hem ertoe aangezet ook de andere 'reisboekjes' (**Per auto** en **De laatste ronde**) op te sporen en hij 'was ervan aangedaan hoe weinig stof er op die autobookjes ligt'. Ze hebben 'hun charme behouden omdat ze zo fris en pretentieloos geschreven zijn', zegt hij. Uit **De vrolijke tocht** werd alvast uitvoerig voorgelezen, door Klara-presentator Johan van Cauwenberghe en door Hendryckx zelf, die er verder lustig op losbabbelde. Er was ook een gesprek te horen met Donald Weber, auteur van het pas verschenen boek **De blijde intrede van de automobiel in België**, over de manier van rijden en reizen toen. Bij de snelheidsbeperking van

30 kilometer per uur buiten de bebouwde kom en van 10 per uur daarbinnen, valt onze verbeelding vandaag bijna helemaal stil, maar het wordt in ieder geval zeer duidelijk dat er anders werd gereisd en vooral: dat er meer kon worden genoten van het voorbijglijdende landschap. Het gebrek aan comfort en de ook evident aanwezige miserie moest de reiziger er maar bij nemen.

Er is ook weer wat digitaal nieuws. De digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (www.dbnl.org) heeft drie nieuwe Buyssetitels opgenomen: **Het leven van Rozeke van Dalen** en **Het Ezelken** (beide sinds mei 2011) en **'t Bolleken** (september 2011). Opmerkelijk is de Franse blog <http://flandres-hollande.hautetfort.com> die een 'bimestriel des lettres belges de langue française' brengt. De rubriek 'Le carnet et les Instants' bevatte op 25.03.2011 niet alleen een stuk over 'het fenomeen' Stefan Brijs (inmiddels in het Frans vertaald) maar ook een bijdrage van Buysse, 'Souvenir de jeunesse', opgedragen aan G. Hasselman, oorspronkelijk verschenen in de **Revue de Hollande** van augustus 1916. Daaronder nog stukken in vertaling van Stefan Hertmans, Hubert Lampo, Hedwig Speilers, Dirk van Bastelaere en Felix Timmermans. Op 15.09.2010 was eerder al Buysse's 'En Hollande' op deze webstek te vinden, evenals 'Les Mauviettes' op 07.09.2010. Buysse is op deze stek verder aanwezig met een foto van de paperback-herdruk van de biografie van Van Parys, en van diens **De wereld van Cyriel Buysse**. In de tekst van 'Souvenir de jeunesse' is de fraaie kaft van het aan alle leden van het Cyriel Buysse Genootschap gratis toegestuurde **Louis Couperus en Cyriel Buysse. Een vreemde vriendschap** verwerkt en is een startknop aangebracht voor het filmpje met bewegende beelden van Buysse (op YouTube gezet door Tania Desmet). Dit alles hebben we te danken aan Daniel Cunin, Frans vertaler (van o.m. Stefan Brijs).

Tussendoor twee berichten uit vervlogen wegwerptijden. Ronny de Schepper signaleert me dat 'ook Vic de Donder [...] in zijn boek "Kom eens naar mijn kamer, een halve eeuw collegeleven in Vlaanderen" (Elsevier, 1986) – bemerk de actualiteit van deze titel! (A.M.M.) – Cyriel Buysse [citeert] als voornaamste auteur die door de katholieke scholen werd "doodgezwegen". En Joris van Parys, nu bezig met de biografie van Raymond Brulez, signaleert me dat deze in **Het pakt der triumviren** (1951), het tweede deel van **Mijn woningen**, over zijn ervaringen in 1919 als dienstplichtig secretaris van de kolonel van het 'krijgsgasthuis' in het kamp van Beverloo (Leopoldsburg) dit schrijft: 'Na die van de kolonel won ik ook de sympathie van de aalmoezenier, priester Hamerlinck. Aanvankelijk had hij mij eveneens met argwaan bejegend. Aan zieken, wie dit genoeg kon doen, deelde ik soms mee uit mijn boekenbezit. Eens had de priester mij op de man af verklaard: "Soldaat, uitleenbibliotheek spelen behoort tot **mijn** bevoegdheid. Ik laat u begaan, maar houd u in de gaten! Zie dat ge Buysse's **Ezelken** of die vuiligheid van Zola hier niet binnensmokkelt!"

Er waren natuurlijk ook weer activiteiten in Nevele. Op zondag 10 oktober stelde het Erfgoedcentrum van de Heemkundige kring Het Land van Nevele, zoals hier vorig jaar aangekondigd, zijn deuren open voor een verteldag voor jong en oud. Jan Luysaert en Trees Coppieters verzorgden een programma met teksten van Camille van der Cruyssen,

de gezusters Loveling, Cyriel Buysse, Baziel de Craene, Albert Speekaert, Monika van Paemel en Erwin Mortier. Er werd verder een literaire route uitgestippeld waarbij kennis kon worden gemaakt met het werk van Buysse, de gezusters Loveling, De Craene en Van Paemel. Op diverse tijdstippen in mei, juni en augustus kon een fiets- of huifkartocht gemaakt worden die bij de nog steeds succesrijke reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' langsging, voor de gelegenheid opgesteld in het Cultuurhuis van de gemeente Nevele (Hansbeke). Het programma voorzag ook in het proeven van streekproducten en het genieten van muziek en dans en kreeg de naam mee 'Beleef Nevele eens anders'. De organisatoren – dansgroep Groupo Principal en Unizo Groot Nevele in samenwerking met de Heemkundige kring Het Land van Nevele en Davidsfonds Landegem – gaven hierbij een mooi verzorgde, informatieve brochure uit, samengesteld door André Bollaert. Tijdens de literaire route kon men ook mee genieten van 'thé tango', zoals beschreven in Buysse's dagboek **Zomerleven**.

Enkele lezingen verdienen hier nog een vermelding, waarvan één verbonden aan een tentoonstelling. Jozef Vandemaele bezorgde me het volgende bericht uit de krant **De zondag**, regio West-Vlaanderen Zuid, van 27 maart 2011, waarin aandacht wordt gevraagd voor nieuwe activiteiten in het Vlasmuseum:

Naast de permanente collectie zie je in het Vlasmuseum aan de Etienne Sabbelaan 4 ook de tijdelijke tentoonstelling 'Kijken met Cyriel Buysse'. Tania Desmet laat je tot en met 1 mei de hedendaagse wereld zien door de ogen van Buysse. Haar reis bracht haar in Frankrijk, Nederland, Spanje, Marokko, Groot-Brittannië en Amerika, maar ook langs de velden van de Golden River. De tentoonstelling is een unieke manier om het werk van één van de iconen van de Vlaamse literatuur te herontdekken.

Naar aanleiding van de tentoonstelling 'Kijken met Cyriel Buysse' organiseerden het Vlasmuseum en de Bibliotheek Kortrijk drie activiteiten: een vertelmoment op 6 maart waarbij voorgelezen werd uit het werk van Buysse, een ontbijtlezing diezelfde zondag 6 maart door ondergetekende (geconcentreerd op de teksten die Buysse schreef over de vlasteelt) en 'volks cinema' op 1 mei, met onder meer de bekende film **Het gezin Van Paemel**. De bibliotheek had gezorgd voor een kleine tentoonstelling met Buysseboeken in het Vlasmuseum en de heer Palmer Frickelo, die aanwezig was bij de ontbijtlezing, heeft na afloop bemiddeld om de bekende tekst van Buysse over de Leie ('de Golden River' uit **Per auto**) aan te brengen aan de muur van het Vlasmuseum. Ik hoop u later nog te kunnen melden dat dit ook gerealiseerd werd. Hier kan alvast nog gemeld worden dat ik ook in Gent, in het MIAT, op zondag 27 februari een (andere) lezing heb gegeven naar aanleiding van 'Kijken met Cyriel Buysse'; daarin stonden de 'reisboekjes' centraal omdat in het MIAT op dat ogenblik een tentoonstelling liep over reizen in de 18e en 19e eeuw.

Ten slotte moeten we nog de lezing vermelden die Joris van Parys hield op 18 juni 2010 in het Letterenhuis Antwerpen op een colloquium, georganiseerd door het Nederlandse Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren. Joris van Parys dacht er, samen

met vijf andere biografen, na over wat 'een goede biografie' is en diende Jan Fontijn (biograaf van Frederik van Eeden) van repliek die in zijn opstellenbundel **Broeders in bedrog** betoogde dat een biografie altijd 'stikt van leugens en bedrog'. Een 'goede biografie' is in de eerste plaats een goed verhaal, stelt Van Parys, een verhaal dat een breed en gevarieerd publiek weet te boeien. Zijn reflecties zijn nu gepubliceerd onder de titel 'Grenzen en grensverschuivingen. De paradox van het leven zelf' in het tijdschrift **Biografie Bulletin**, najaar 2010, p. 4-6.

Hiermee zijn we al naadloos overgestapt naar het hoofdstukje 'publicaties', dat dit jaar goed gestoffeerd is. En we blijven nog even bij onze biograaf. Onder de mooie titel **Het geluk van de lezer. Hoe boeken je leven kunnen veranderen** (Linkeroever, [Antwerpen], 2011) heeft Toon Horsten enkele opstellen gebundeld die eerder zijn verschenen in de boekenbijlage van **De Standaard**. Daarin vinden we het opstel terug dat hij schreef naar aanleiding van de Buysse-biografie, onder de titel 'Ploeteren in het vuile' (p. 138-141). Aan het slot deze samenvatting: 'Met "Het leven, niets dan het leven" krijgt Cyriel Buysse de grote, definitieve biografie die hij verdient'. En nog een extra aanbeveling van het verhaal 'Grueten Broos': 'Wie zich afvraagt waarom Buysse zo'n groot schrijver is, moet hier maar mee beginnen.' Nog een herneming is het opstel 'De beroemde onbekende Cyriel Buysse' van Jeroen Brouwers, nu opnieuw gebundeld in **Gezichten, gestalten** (Amsterdam/Antwerpen, Atlas, 2011, p. 53-86). Dit uitvoerige stuk – achteraan 'een monografie over Cyriel Buysse' genoemd – dateert uit 1979. Het verscheen oorspronkelijk in de kleurenbijlage van **Vrij Nederland** en werd al gebundeld in **Kladboek 2** (1980), en opnieuw in **Vlaamse leeuwen** (1994), waaruit het hier zonder enige referentie of wijziging werd overgenomen. Wel wordt aan het einde vermeld dat er intussen nieuwe titels van Buysse zijn verschenen (**Tantes, Zomerleven, 't Bolleken** en **De roman van de schaatsenrijder**) en dat Houtekiet ook **De wereld van Cyriel Buysse** van Joris van Parys heeft uitgegeven. Maar de biografie zelf schijnt aan de samensteller van de bundel voorbij te zijn gegaan. Jammer, we hadden graag de commentaar van Brouwers bij **Het leven, niets dan het leven** gelezen. In de wereld van de biografie valt verder te signaleren dat in de vlot en snel weglezende **Elsschot. Leven en werken van Alfons de Ridder** door Vic van de Reijt (Amsterdam, Athenaeum – Polak & Van Gennep, 2011) de naam van Buysse uiteraard een paar keer valt. Er wordt gewezen op de rol die Buysse heeft gespeeld als redacteur van **Groot Nederland** bij de opname van Elsschots debuut **Villa des Roses**. Interessant is het detail (p. 118) dat Elsschot, die in zijn atheneumtijd een 'chauvinistisch flamingant was', onder eigen naam (Alfons De Ridder) in 1918 een petitie ondertekende waarin werd geprotesteerd tegen de beslissing van De Raad van Vlaanderen om de politieke zelfstandigheid van Vlaanderen uit te roepen. De ondertekenaars (161 kunstenaars en leraren uit het Antwerpse) wijzen erop 'dat onze Vlaamsche Kunst, hoe overwegend krachtig zij ook moge zijn, één is met die van Wallonië, die aan de zoo prachtig bloeiende Belgische School meesters van allereerste gehalte heeft geschonken,' waarna een reeks namen volgt van Waalse en Vlaamse schrijvers, schilders en componisten. Mooi is deze zin: 'Wanneer men in latere eeuwen zal nagaan wat de Belgische Natie heeft bijgebracht tot de wereldliteratuur, dan

zal het werk van Walen als Lemonnier en Gilkin, van Fransschrijvenden als [D]e Coster, Verhaeren en Maeterlinck, evenzeer gelden als dat der Vlamingen Gezelle, Streuvels, Pol de Mont en [V]an Langendonck, Vermeylen en Buysse.' Deze laatste, Belgicist bij uitstek, zal zich daar goed bij hebben gevoeld toen hij dat las. Op p. 122 van de biografie citeert Van de Reijt een brief van Elsschots Rotterdamse vertrouweling Anna van der Tak waaruit blijkt dat Ary Delen 'dank zij den tusschenkomst van den Heer Cyriel Buysse, op 8 Aug. [...] op vrije voeten is gesteld en het vonnis van deportatie naar Duitschland is ingetrokken.' En nog een pikant detail: toen de Staatsprijs voor de Nederlandse Letterkunde voor het tijdvak 1910-1917 aan Buysse werd toegekend was ook ...**Villa des Roses** genomineerd (p. 136). In de biografie van Joris van Parys werd daar al een en ander over verteld.

In het jaarboek 2010 van het Felix Timmermans Genootschap, verschenen onder de titel **Een druppel zon**, is een goed gedocumenteerd artikel afgedrukt van Stijn Vanclooster, "Dat heeft Cyriel Buysse gedaan." Felix Timmermans en Cyriel Buysse' (p. 71-70). Vanclooster wijst erop dat aan de relatie Timmermans-Buysse nog niet veel aandacht werd besteed, hoewel er sprake kan zijn van een 'meer dan gewone appreciatie van de eerste voor de laatste'. Toen Timmermans aan de Mechelse schilder en publicist Frans Perckmans adviseerde over een verhaal dat deze hem ter beoordeling had gestuurd, getuigde hij in ieder geval duidelijk van zijn bewondering voor zijn collega: men kan, 'met alleen over de uiterlijke dingen te spreken, die diep aan te voelen, de innerlijke gewaarwording naar buiten doen schitteren. Dat heeft Buysse gedaan en dat is juist zijn grote verdienste.' In het vervolg van het artikel heeft Vanclooster, 'op basis van de weinige voorhanden bronnen', enkele aspecten van de relatie tussen Timmermans en Buysse belicht. Timmermans was, zoals Van Parys in zijn biografie al opmerkte, 'een van de weinige tijdgenoten van Buysse die kon doordringen tot de kern van diens werk' en omgekeerd is ook Buysse's enthousiasme voor **Pallieter** bekend.

Joris van Parys wees me op de selectie uit de brieven van Herman Nohl, die persoonlijke contacten had met tal van bekende kunstenaars die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het land zijn gebleven. Toen hij in 1916 **Zomerleven** had gelezen ging Nohl een kijkje nemen op de Molenberg in Deurle en in Deinze heeft hij Virginie Loveling ontmoet. Zijn verslag van deze ontmoetingen is te vinden in **Ein Landsturmmann im Himmel. Flandern und der Erste Weltkrieg in den Briefen von Herman Nohl an seine Frau**. Zusammengetragen, eingeleitet und erläutert von Walter Thys (Leipziger Universitätsverlag 2005). Ik deel de wens van Buysse's biograaf dat daar nog eens zou naar gekeken worden. En tot slot kan hier nog even vermeld worden dat de lezing 'Monika van Paemel en Erwin Mortier: Buysse's literaire erfgenamen' door ondergetekende nu gepubliceerd is in **Het Land van Nevele. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring**, jg. XLI, november 2010, afl. 4, p. 77-84.

Helemaal afronden doen we met een kleine theaterrubriek. Het zal de Buysse-liefhebbers niet zijn ontgaan dat Jo Decaluwe, na **De raadsheren van Nevele**, **Typen** en **Och**

Hiere God toch, nu een vierde Buysse-toneelproductie brengt. De nieuwe monoloog is samengesteld uit losse stukjes (Buysse zelf gebruikte hiervoor de benaming 'rommelkruid') en kreeg de samenvattende titel **Goeste**. De voorstelling omvat vier verhalen uit **Kerels** en **Typen**; 'ze gaat gaan over eten, drinken, geld en vrouwvolk', stelt Decaluwe zelf. Een primeur daarbij was dat voor deze nieuwe Tinnenpot-productie op 26 februari gratis duotickets werden aangeboden.

Graag vermelden wij nog dat Leon Pensaert zich liet inspireren door Buysse's bekende novelle 'Paatros'. Het resultaat was **Samen onderweg (naar Cyriel Buysse). Tragikomedie in vijf bedrijven over godsdienstfanatisme en dweepzucht**, een avondvullend stuk dat gepubliceerd is door het Toneelfonds J. Janssens (www.Toneelfonds.be). Het is me niet bekend of het stuk al werd opgevoerd, maar ik zal er graag over berichten.

Er is dit jaar een dankwoord om mee te eindigen. Anne Cocriamont, trouw lid van het Buysse Genootschap sinds het eerste uur, liet me weten dat bij een grondige opruimbeurt in de bibliotheek van de School van Toen in Gent een zware bronzen plaquette van Buysse, gevat in een houten lijst, 59 x 59 cm, te voorschijn kwam. Het 'kleinood', gesigneerd De Bot, werd aan het Cyriel Buysse Genootschap geschonken en is met dank voorlopig ondergebracht in de werkkamer bij secretaris Yves T'Sjoen. Het zal hopelijk zijn definitieve bestemming krijgen in de nieuwe bibliotheekruimte in de Rozier, waar begin 2012 alle seminariebibliotheken van de letterenfaculteit gecentraliseerd zullen worden.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2011 - SEPTEMBER 2012

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXVIII)

Voor die ene gebeurtenis die boven alle andere uitsteekt hebben we dit jaar zelf gezorgd: we zijn er, na een drietal jaar vallen en opstaan, uiteindelijk toch in geslaagd een bronzen herdenkingsplaat te laten bevestigen aan de gevel van Laan van Meerdervoort nr. 11 in Den Haag, waar Buysse na zijn huwelijk met Nelly Dyserinck, meer precies een jaar daarna (vanaf 1897), woonde gedurende de wintermaanden. De lente- en zomermaanden bracht hij, zoals bekend, door in Afsnee. Het was een lange, moeizame weg om het gedenkteken aan die muur te krijgen. Een eerste reflex, contact zoeken met de ambassade, leverde alleen radiostilte op, tot duidelijk werd dat zoiets via de Vlaamse Vertegenwoordiging in Den Haag moest gebeuren. Daar kwam wel respons maar al gauw bleek dat er een toelating moest worden gevraagd bij de dienst Nederlandse Monumentenzorg. Met de hulp van onze sympathieke en zeer behulpzame gids van het Louis Couperus Genootschap, mr. P.J. Verhaar, werden vervolgens de stukken van het kadaster opgevraagd om de voorgeschiedenis van het huis te kunnen traceren. Die stukken bleken een nuttige tussenstap: ze vormden de basis van de bijdrage over het huis door onze penningmeester Jan Hoeckman (**Mededelingen CBG XXVI**, 2010), die dan weer als introductie kon ge-

bruikt worden bij de directeuren van het huidige Mesdag Museum, waar het pand van de Buysse (die het huis gekocht hadden van de schilder) deel van uitmaakte. Dat het Mesdaghuis ook voor een stuk een Buyssehuis is geweest, daar moesten ze nog even aan wennen. Om het lange ingewikkelde verhaal kort te houden: het Mesdag Museum was meer dan een jaar gesloten voor restauratie en alle vragen aan het Van Gogh Museum (momenteel eigenaar van het pand) werden afgehouden. Pas toen de collectie weer opening voor het publiek kon er gepraat worden en dan ging het in versnelling. Een firma in Den Haag zorgde voor het vervolg. Het resultaat is fraai, zoals te zien is op de drie foto's die we hier opnemen bij de Kroniek. We zijn de Provincie Oost-Vlaanderen, die een toelage heeft geschonken aan het project, zeer dankbaar voor de steun.

Voor het overige hebben we dit jaar een korte kroniek, met een vrij lange rubriek publicaties allerhande. De reeds uitvoerig gesignaleerde herdruk van het reisproza van Buysse, met een inleiding door fotograaf Michiel Hendryckx die het spoor van Buysse volgde op zijn autoreis door Frankrijk, is in oktober 2011 verschenen bij Lannoo, Tielt, onder de titel **De vrolijke tocht**. Het is een fraai boekje, met harde kaft en twee cd's met de tekst van de vierdelige Klara-serie. Het boek is wel een integrale herdruk van **Reizen van toen. Met de automobiel door Frankrijk**, samengesteld en ingeleid door Luc van Doorslaer (Antwerpen/Amsterdam, Manteau, 1992; een editie in de herspelde tekst van het **Verzameld werk**), maar niemand vond het blijkbaar nodig dat te vermelden. De lange radioreportage van Michiel Hendryckx werd in een marathonzending herhaald op 1 november van hetzelfde jaar. We kunnen er nog aan toevoegen dat de oorspronkelijke druk van het boekje **De vrolijke tocht** sinds 2008 te vinden is als e-boek in het hier al eerder gesignaleerde Gutenberg Project (met dank aan Tom Sintobin voor deze laatste informatie).

Dit jaar kregen we maar liefst twee masterscripties over Buysse onder ogen: een over **Het oorlogsproza van Cyriel Buysse als draagbaar monument**, door mevr. A.J. Brocken-Van Prooijen (begeleider J.H.C. Bel, Vrije Universiteit Amsterdam, juni 2011) en een tweede over **Het recht van de sterkste. Een inhoudelijke drukvergelijking van de eerste druk (1893) en de tweede herziene druk (1924)**, door Noor Schellens (begeleiders J.Muyres/T.M.J. Sintobin, juni 2012, Radboud Universiteit Nijmegen). Hoopgevend is dat, te zien hoe de Buyssestudie zich begint te verspreiden ook in Nederland.

We hebben ook enkele afzonderlijke tijdschriftbijdragen over Buysse genoteerd. In het Jaarboek XVII (2011) van het Stijn Streuvelsgenootschap, getiteld **Stijn Streuvels en Avelghem**, schrijft Romain John van de Maele, gewaardeerd medewerker ook aan ons jaarboek, over 'De zon en de dood: natuur en cultuur in de verhalen van Cyriel Buysse, Stijn Streuvels en Lode Baekelmans' (p. 221-240). De drie genoemde auteurs hebben in hun verhalen het gevecht opgeroepen van de arbeiders met zichzelf en met de zon in de warme zomermaanden. Van de Maele ziet hierin elementen 'die het mogelijk maken om de discussies over onder andere mortaliteit, morbiditeit en de verhoudingen tussen arbeid en kapitaal vanuit de toenmalige verwachtingen en verlangens te duiden' (p. 240). Van de Maele is zeer actief geweest: in **Locus**, een blad voor studenten en docenten Cultuuwetenschappen aan de Open Universiteit (nr. 30, 2012), plaatste hij een fraai ge-

illustreerde bijdrage over Buysse's bekende novelle 'Lente', waarin hij de technische (of stilistische) kunstgrepen onderzoekt die Buysse hanteerde om de werkelijkheid weer te geven (p. 10-14). In deze beschouwing over de wisselwerking tussen literatuur en schilderkunst komt uiteraard ook Buysse's affiniteit met Emile Claus ter sprake.

Niet een aparte bijdrage, maar wel een interessante vermelding krijgt Buysse op een vrij onverwachte plek: via Joris van Parys kregen we inzage van het (tweetalige) **Driemaandelijks bulletin/Bulletin trimestriel** van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, nr. 270, april 2012, waarin Jonkheer Paul de Pessemier 's Gravendries schrijft 'Omtrent de perceptie van de adel in Vlaamse literaire geschriften' (deel I, p. 17-35). Onder meer na Conscience komt ook Buysse ter sprake met diens 'negatieve' manier om de adel en de edelen voor te stellen of te ridiculiseren. In de volksliteratuur werd 'zeer vaak een kleinerend vijandsbeeld opgehangen', stelt de jonkheer. Bij Buysse belicht hij vooral het belang van **Het gezin Van Paemel**, maar ook in het verhaal over 't Beeldeken worden **die van 't kasteel** beladen 'met alle zonden van Israël'. In **'t Bolleken** is Buysse 'tegenover de adel weliswaar wat milder maar nog altijd even puntig'. Een interessante studie over beeldvorming, die eigenlijk nog wat uitbreiding verdient.

Hier en daar viel nog een klein nieuwtje te plukken. In het kader van de Maeterlinckherdenkingen in Gent was er uiteraard ook aandacht voor Buysse, die meer dan levensgroot in beeld werd gebracht in de tentoonstelling in de Sint-Pietersabdij. Hij wordt ook vermeld in het prachtige fotoboek **Maurice Maeterlinck. Wonen in dromen** (Brasschaat, Pandora, 2011) dat werd samengesteld door Nicolas Maeterlinck (fotograaf en achterneef van) en de Gentse stadsarchivaris André Capiteyn. Jozef de Vos schrijft erover in **Documenta. Tijdschrift voor theater**, jg. XXX, 2012, nr. 1, p. 69-70. Ook André Bollaert, die een nummer van **Het Land van Nevele. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring** heeft samengesteld over 'De buurtspoorweg en de tram' (jg. XLII, nr. 4, december 2011), laat Buysse even aan het woord over de tram naar Nevele (p. 54-55).

Nog wat weetjes. In zijn blog op knack.be schreef Benno Barnard op 2 november 2011 dat de voorbije week 'een grimmig feest' was. In zijn dagboek noteerde hij de afgelopen maandag: 'Cyriel Buysse, naar mijn smaak even groot als Elsschot, werd in Vlaanderen verketterd als vuilschrijver. Hij had een Nederlandse vrouw en was een intieme vriend van Louis Couperus, met wie hij meestal Frans sprak [hoe weet Benno dat zo zeker?? Ze correspondeerden in het Nederlands. A.M.M.], een taal die sindsdien in Vlaanderen in verval is geraakt. Vrijwel niemand leest Buysse nog [...]. Dat laatste laten we voor rekening van Benno. Iets anders lezen we bij Frank Hellemans, die in diezelfde **Knack** even later (9 november 2011) een stuk wijdde aan 'de stem van de oorlog'. Hij constateerde dat er 'nooit tevoren' in de Vlaamse letteren 'zoveel verhalen over de Grote Oorlog' werden verteld als de laatste jaren. Ook hij herinnert hier aan een (minder bekend) verhaal van Buysse: 'Een plasje bloed in 't zand'. Overigens blijken de verhalen en reportages van Buysse over de oorlog, die hij zelf van heel dichtbij heeft meegemaakt, toch niet algemeen bekend te zijn. We hebben dat zelf kunnen constateren toen we op 29 september 2012 met een groep van 37 leden van het Cyriel Buysse Genootschap een bezoek brachten aan het

vernieuwde In Flanders Fields Museum in Ieper. Daar was één zinnetje van Buysse te zien, aangebracht op een spandoek hoog in de lucht: 'Later, als alles zal voorbij zijn, zullen de Belgische en Franse vrouwen op de met frisse bloemen getooide grafsteden van hun gevallen mannen en zonen komen bidden; maar wie zal er wel ooit neerknielen bij het verlaten graf van Mohammed of van Ibrahim in Vlaamse aarde?' (uit **Van een verloren zomer**, 1917; te vinden in **VW** deel 6, p. 457).

Er kwam nog een andere boodschap uit **Knack**: op 10 en 11 januari 2012 pleegde Guido Lauwaert twee stukken waarin hij naging 'Waar Buysse de mosterd haalde' en stelde dat Buysse pastoors betaalde voor dorpsverhalen. Het eerste stuk bevat een lange sneer aan het adres van ons genootschap, dat 'niets doet' (behalve jaarlijks **Mededelingen** uitgeven en om de twee jaar een colloquium organiseren – en om de twee jaar ook een uitstap, maar dat laatste blijkt GL niet te weten) en waarvan de leden, zo schrijft hij, niet met honderdtallen, maar met tientallen moeten worden geteld. Hij bedenkt het genootschap met de benaming Doornroosje. We hebben, enigszins op onze grote teen getrapt, Lauwaert (tegen onze privégewoonten in) meteen van antwoord gediend en erop gewezen dat leden van het genootschap inderdaad met honderdtallen moeten worden gerekend. Toegegeven: Lauwaert stelt ook terecht de vraag wat de reden is waarom het werk van Buysse 'nog wel gelezen wordt', als hij geen hulp mag verwachten van de schone slapers. En we bedanken hem voor de opmerking dat het bericht op onze website over de betalingsmogelijkheden achterhaald was. Dat hebben we meteen en met plezier rechtgezet. Over de rest van de bijdrage van Lauwaert zullen wij liever zwijgen, zoals het Doornroosje past.

Wat de belangstelling van de lezers vandaag betreft, afrondend nog dit: Joris van Parys liet ons weten dat van **De wereld van Cyriel Buysse** tot eind 2011 1360 exemplaren verkocht waren en dat de verkoop dan zo goed als stil viel. De uitgever heeft in juni 2012 besloten het restant van de oplage te verramsjen. Uitgevers kunnen zich geen stock meer veroorloven: dat is verlieslatend, zeker in tijden van economische crisis. De vierde druk van de biografie is wel nog in omloop en wordt verder overal met de meeste lof geciteerd.

Er vallen dit jaar bijzonder weinig opvoeringen te vermelden. Een uitzondering vormt wel het zoals steeds zeer actieve Zwevegems Teater, dat in november en december 2011 een bewerking bracht van Buysse's bekende novelle 'Lente'. Bewerking en regie waren van de hand van Jef Depaepe, die hiermee een creatie hernam van 2003.

De vaste waarde in deze korte rubriek 'opvoeringen' is natuurlijk acteur-regisseur Jo Decaluwe, die zijn zeventigste verjaardag mocht vieren gecombineerd met het feit dat hij vijfenveertig jaar op de planken staat. Naar aanleiding hiervan verscheen in **De Koerier**, een uitgave van het 'Vlaams en sociaal cultuurfonds Rodenbachfonds' een uitgebreid interview met Peter Mortier onder de titel 'Cyriel Buysse is mijn kameraad' (jg. 30, nr. 1, januari-februari-maart 2012, p. 9-11). Jo Decaluwe vertelt daarin dat zijn bewondering voor Buysse steeds gegroeid is en dat hij in hem een 'ongelooflijk groot toneelauteur' heeft ontdekt. Intussen loopt de nieuwe productie 'Goeste' (aangekondigd als 'zuiver en volks theater', 'niet te veel gedoe', 'een mee zeg- en zing voorstelling' waarin 'drank, geld, eten en vrouwen de hoofdrol spelen') als een trein op zeer verschillende plekken en momen-

ten en herneemt de onvermoeibare acteur ook zijn veelgesmaakte opvoeringen van 'De raadsheeren van Nevele' en van 'Och, Hiere God toch'. Chapeau, Jo! De toekenning van de Torenwachtersprijs (uitgereikt op zaterdag 17 december 2011) 'voor zijn toonaangevende rol in de theaterwereld en de uitstraling die hij daarmee aan Vlaanderen in Europa en de wereld bezorgt', mag meer dan terecht heten.

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2012 - SEPTEMBER 2013

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXIX)

Het afgelopen jaar heeft geen verrassingen opgeleverd in en rond de studie van Buysse. Maar onze geëerde schrijver blijft gelukkig nadrukkelijk aanwezig. Op 20 september 2013 kreeg hij zelfs een groet op radio 1 voor zijn verjaardag. Lieven Vandenhoute, de bekende radio- en televisiemaker met een hart voor cultuur, liet zijn grote liefde voor Buysse op dezelfde zender op zondag 25 augustus al blijken in het programma 'Een zomer met boeken' van Friedl' Lesage. Die dag ging het over 'autobiotips' en daarin kon de biografie van Joris van Parys natuurlijk niet ontbreken. Vandenhoute noemde Buysse bij die gelegenheid 'misschien wel de eerste moderne schrijver', een 'meester-verteller die zich voor geen enkele kar liet spannen', en hij vroeg extra aandacht voor de klassiekers **De biezenstekker**, **Het Bolleken** en **Tantes**. Er was nog meer Buysse in de pers. In **Humo** van 23 oktober 2012 kwamen enkele Vlaamse uitgevers aan het woord, onder wie Leo de Haes, directeur van Houtekiet en uitgever van Van Parys' Masereel- en Buysse-biografieën. Boeken die hem naar eigen zeggen de grootste voldoening van zijn uitgeverscarrière hebben bezorgd. Canvaskijkers hebben intussen kunnen genieten van een heruitzending van de tv-bewerking van **t Bolleken** door Marc Didden. Inderdaad een van de 'memorable' momenten uit de televisiegeschiedenis, zomaar te putten uit het rijke VRT-archief en te zien op Memotv op dinsdag 30 april 2013 om 23u22. Met dank aan één van de late opblijvers, Patrick Lateur; en op vraag van de kijkers: Buysse kreeg voor die week dus de meeste stemmen.

Het is zeer voorspelbaar dat in 2014, als de ontelbare herdenkingsmomenten over de Grote Oorlog uitbreken, de commentaarstem van Buysse nog meer zal te horen zijn. Nu al, in 2013, werd hij vaak geciteerd met een stukje over de Wereldtentoonstelling in Gent uit zijn dagboek **Zomerleven**, dat honderd jaar geleden werd opgetekend en ook in deze aflevering van de **Mededelingen** in het zoeklicht staat. Enkele voorbeelden: de nieuwsbrief 'Literatuur in Gent' uitgaande van de stadsbibliotheek Gent opende zijn nummer 45 (april 2013) met een fragment over de beeldhouwwerken die Buysse zag in de expo 13. Ook het zeer boeiende en uitnodigende **Wandelen door Gent 1913-1918. Van Wereldtentoonstelling tot Wereldoorlog** door Peter Jacobs & Erwin de Decker (Tielt, Lannoo, 2013) opent met een fragment van Buysse: 'Historie zal deze oorlog over honderd jaar geworden zijn; historie, evenals al de andere oorlogen, en meer niet. En als er over hon-

derd jaar nog eens een wredere oorlog woedt dan deze, dan zal het misschien gaan om opvattingen en geschillen waarvan wij thans zelfs in de verste verte geen vermoeden hebben' (uit de **Haagsche Post** 25 augustus 1917). Het fraaie 'wandelboek' van Jacobs en De Decker bevat verschillende citaten van Buysse, maar ook van Karel van de Woestijne, Stijn Streuvels en Virginie Loveling. De oorlogsdagboeken: even zoveel goudmijnen voor eenentwintigste-eeuwse zoekers naar getuigenissen! Het ziet er nu al naar uit dat Buysse meer dan eens in de pers zal komen met zijn aangrijpende verhalen en verontwaardigde commentaren. Van Peter Jacobs konden we in de **Standaard der Letteren** van vrijdag 27 september overigens nog een enthousiast leesverslag over **Zomerleven** lezen!

We blijven nog even bij de actualiteit van vandaag. We vonden ook een deugddoende mededeling in de digitale pers: een Nederlandse blogger die met Erick Kila tekent wandelde langs de Laan van Meerdervoort in Den Haag en werd getroffen door 'onze' gedenkplaat aan de gevel van het nummer 11, waar de atmosfeer 'Haagser dan Haags' is, tenminste als je daar de juiste trilhaartjes voor hebt. De wandelaar ging op zoek naar informatie en kon zich goed documenteren over het 'aardige coterietje' dat zich hier vormde op een vierkante kilometer: de familie Mesdag, het echtpaar Buysse en de nabij wonende familie Couperus. Over Couperus en Buysse lezende ontdekte hij ook dat de precieuze 'nerveuze vrouw' (type Eline Vere) die zo prominent was in de literatuur rond 1900, nu helemaal verdwenen is. Voor hem 'een trieste gewaarwording. Mooi verbonden met de bronzen herinnering aan het Haagse leven van Cyriel Buysse'. Het artikel van Erick Kila, getiteld 'De nerveuze vrouw', werd op 21 augustus 2013 gepost door CDR-Mededelingen en was te vinden onder <http://mededelingen.over-blog.com/article-de-nerveuze-vrouw-119622681.html> (met dank aan de vinder Yves T'Sjoen). Alvast een onverwacht neveneffect van de gedenkplaat. Wij kunnen nu hopen op nog meer (be)zoekers.

Het afgelopen jaar verschenen enkele publicaties waarin Buysse min of meer een rol heeft gekregen. Aansluitend bij wat hier zojuist voorafging is het opstel van Jaap Grave, in diens bundel **Na de roes. Over verbeeldingskracht en utopieën in de literatuur**, Nijmegen, Vantilt, 2012. Het stuk is hier getiteld 'Vlaamse proletariërs en Haagse bourgeoisie: Cyriel Buysse's **Het recht van de sterkste** en Louis Couperus' **Extaze**' (p. 61-73) en verscheen eerder als 'Buitenaards genot oftewel: waarom zweven in Buysse's **Recht van de sterkste** en Couperus' **Extaze** te verkiezen is boven de zwaartekracht' in het tijdschrift **De negentiende eeuw**, jg.31, nr. 2, 2007, p. 119-130 (in een themanummer over 'genot'). Die eerste publicatie werd al vermeld in onze kroniek. Jaap Grave, die verbonden is aan de vakgroep Nederlands van de Freie Universität Berlin en eerder al schreef over vertalers en vertalingen rond 1900 (zijn dissertatie), laat in deze bundel zien hoe het karakter van de Bildungsroman aan het veranderen is in diezelfde periode: de personages onttrekken zich aan de discipline van de opvoeding en zoeken een uitweg in roes en extase. In de romans van Buysse en Couperus ziet hij, ondanks de grote verschillen van setting en personages, toch grote overeenkomsten tussen de wijze waarop beide auteurs het motief genot behandelen. Er zijn inderdaad meerdere gelijkenissen te vinden tussen het werk van de twee vrienden. In deze context vermelden we graag nog dat er een bijzonder fraaie ge-

annoteerde editie is verschenen van **De correspondentie** van Louis Couperus. **Bezorgd door H.T.M. van Vliet** (2dln., Amsterdam, Athenaeum – Polak & Van Genneep, 2013), waarin, uiteraard, alle bekende brieven van Buysse terug te vinden zijn. In de fotokatern bevindt zich de mooie foto van Buysse en zijn vrouw Nelly aan het Roze Huis te Afsnee in 1899.

In oktober 2012 verscheen de monumentale biografie van Emile Verhaeren door Paul Servaes, met als karakteriserende – enigszins provocerende – ondertitel 'Vlaams dichter voor Europa'. Verhaeren behoorde, zoals bekend, tot die begenadigde generatie Franstalige Vlamingen die tijdens de periode van naturalisme en symbolisme in de Franse literatuur sterk op de voorgrond is gekomen. De biografie van Servaes (de eerste in het Nederlands) verscheen bij EPO (Antwerpen) en omvat maar liefst 1075 pagina's. Buysse komt er, vanzelfsprekend, herhaalde keren in voor: hij was goed bevriend met Verhaeren, voor wie hij een grote bewondering had. Hij schreef voor zijn Franstalige collega een zeer levendigherdenkingsartikel waarin hun vele contacten ter sprake komen. Servaes die, zoals de ondertitel al aangeeft, Verhaeren neerzet als een Vlaming, besteedt ook aandacht aan de aarzeling die Cyriel Buysse op een bepaald moment heeft gehad tussen verder gaan in het Frans of in het Nederlands. De 'overstap naar het Nederlands' bij Buysse wordt hier omschreven als 'een zware keuze' (p. 59), hoewel er tegelijk wordt op gewezen dat deze keuze 'alom gunstig onthaald' werd (p. 60). De formulering is hier weinig genuanceerd (Buysse stapte niet over naar het Nederlands maar wel even naar het Frans). Het boek is ook elders niet geheel vrij van zeer persoonlijke standpunten of verzuchtingen, die soms aan het polemische grenzen. Tussendoor wordt bijvoorbeeld gepleit voor meer ruimte voor Franstalige literatuur in overzichten van Nederlandstalige literatuur (p. 648 e.v.). De meeste informatie over Buysse leunt sterk aan bij wat te vinden is in de biografie van Van Parys en de bronvermelding zou wat dat betreft wel wat zorgvuldiger hebben gekund. Het is overigens moeilijk zoeken in dit boek: er is geen bibliografie, wel een (selectieve) lijst met afkortingen van de veelgebruikte bronnen. Maar wie alle gegevens over Verhaeren bij elkaar wil hebben in een Nederlandstalige biografie zal hier ongetwijfeld aan zijn trekken komen. Voor Paul Servaes, ereconservator van het Verhaerenmuseum in Sint-Amands, is dit de voltooiing van zijn levenswerk.

Buysse duikt eveneens op in de biografie van Walschap door Jos Borré, verschenen bij De Bezige Bij Antwerpen (2013), ook al een fors boek van zo'n 750 bladzijden. In hoofdstuk 4 (p. 172-173 en noot 158) wordt de bijdrage genoemd die Walschap schreef voor het tijdschrift **Hooger leven** toen Buysse zeventig werd, in feite een bespreking van de gelegenheidsstudie van Achilles Mussche (1929). Walschap betreurt in Mussches essay 'het ontbreken van een moreel bezwaar', schrijft Borré, en hij 'wil vooral begrip vragen voor de gevoeligheden van katholieken'. Wordt Buysse in dit stuk nog lichtjes op de vingers getikt voor zijn gebrek aan respect voor de katholieken ('mijn familie'), dan blijkt Walschap even later in hetzelfde blad toch voluit te gaan in zijn verdediging van diezelfde Buysse tegen een aanval van Floris Coutele. 'In één roman van Cyriel Buysse is voor ons, jonge schrijvers, inzake romankunst meer te leren dan met tien kilo boeken van veel beroemdere auteurs,' is zijn oordeel (p. 173), en hij is 'veruit de grootste' (p. 175), wat Borré even verder

(p. 178) ook naar aanleiding van een andere repliek of polemieek, de scherpe analyse in-geeft dat Walschap het literaire oordeel los wist te koppelen van de morele waardering (of veroordeling). Jammer dat de naam van Buysse in dit overigens wel zeer verzorgde boek ontbreekt in het register.

Bij de publicaties die we dit jaar onder ogen kregen verdient hier de bundel **Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland** nr. 63 (Maldegem 2012), nog een aparte vermelding. Dit jaarboek werd ons gesignaleerd door Bart Veeckmans, zelf inmiddels bekend als auteur van twee zeer gesmaakte bijdragen over Buysse's roman **De strijd** in onze **Mededelingen**. Het opent met een uitvoerige bijdrage van (historicus en uitgever) Peter Laroy, ' "Hij had de liefde en de haat van 't wild; de hevige begeerte het te doden en te stelen". Over stropers en jachtwachters in de streek van Aalter (1875-1935)'. Het citaat in de titel is ontleend aan de novelle 'De wraak van Permentier' van Buysse, die evenals **Het recht van de sterkste** veel nuttige informatie opleverde voor deze studie over stropersverhalen en stroperspraktijken in de streek van Aalter. Met dank aan Bart Veeckmans voor de info over en weer.

En ten slotte: in nummer 23 van **Zuurvrij** (december 2012), de aantrekkelijk gepresenteerde en door velen zeer gesmaakte 'Berichten uit het Letterenhuis', geeft Marc Somers een selectie uit de aanwinsten. In de kleine lettertjes op pagina 30 (ontdekt door de arendsogen van Werner Waterschoot, waarvoor dank) kunnen we lezen dat zich onder die aanwinsten een kleurenets bevindt met een portret van Buysse. De naam van de etser wordt niet vermeld en is dus vermoedelijk onbekend. Spoorzoeker gevraagd.

Twee lezingen vallen er dit jaar te signaleren: de OSGG ofte Oud-studenten Geschiedenis van de Universiteit Gent nodigden als gastspreker op hun contactdag, zaterdag 23 maart 2013, Joris van Parys uit, 'gelauwerd auteur van de biografie van Cyriel Buysse'. De lezing ging over 'De zeereizen van Cyriel Buysse ca. 1890 en de emigratie uit België', een onderwerp waarover u al meer heeft kunnen lezen in deze **Mededelingen**. En op de 'Spiegel dag' op zaterdag 21 september, de studie(namid)dag van het tijdschrift **Spiegel der Letteren** in het Letterenhuis in Antwerpen die helemaal gewijd was aan de herdenking Louis Couperus 150 jaar, sprak uw kroniekschrijfster over 'Couperus in Vlaanderen': niet zozeer een bijdrage over het verblijf van Couperus bij de Buysse's als wel een kennis-making met enkele reacties op het werk van Couperus in het Zuiden, onder meer bij Pol de Mont en André de Ridder.

Ongewoon in deze kroniek is een bericht over het Nederlandse antiquariaat Secundus, dat op de Internationale Antiquarenbeurs in Mechelen op 5, 7 en 9 december 2012 een grote partij Buysseboeken aanbood, waaronder het bijzonder fraaie en zeer zeldzame exemplaar van de **Contes des Pays-Bas**. Dit luxe-exemplaar werd ons gesignaleerd door(-december 2012) de notoire boeken- en bandenverzamelaar Werner Waterschoot, die we ertoe hebben kunnen overhalen om elders in deze **Mededelingen** te berichten over zijn wel heel bijzondere hobby in het algemeen en over de luxe-exemplaren van Buysse in het bijzonder. Daarnaast werden in Mechelen nog enkele drukken aangeboden met opdracht aan Georges Buysse, neef van de schrijver.

Wel gewoon in deze kroniek is een eervolle vermelding van het Gentse Teater Tinnenpot: directeur Jo Decaluwe hield en houdt ook dit jaar zijn vier bekende Buysseproducties op zijn programma: **De raadsheren van Nevele**, **Typen**, **Och Hiere God toch** en **Goeste**. Terugkerend is ook een verwijzing naar activiteiten rond Buysse in diens geboorteplek Nevele. De Nieuwsbrief van de heemkundige kring Het Land van Nevele van 2 september 2013 bevatte de details van wat er zoal te bezichtigen viel op de Open Monumentendag van zondag 8 september: hierbij Hof ter Walle in de Nieuwe Kerkstraat 2, een mooi gerestaureerde oude herenboerderij, nu een bed & breakfast. De nieuwsbrief schrijft: 'Cyriel Buysse heeft het daarover in de novelle "Lafon". Daarin schrijft hij over een honderdjarige, die gevierd wordt in zijn dorp "Oelegem". André Bollaert [voorzitter van de heemkundige kring] heeft mooi kunnen bewijzen dat Buysse met "Oelegem", eigenlijk Poesele bedoelde. Buysse kende immers die honderdjarige zeer goed en noemde hem zijn vriend.' Om 10u30 die zondagochtend in Nevele heeft Trees Coppieters voorgelezen uit 'Lafon'. Nog tijdens open monumentendag werd ook de Zevenbunder aan de Landegemstraat 35 opengesteld, een hoeve die beschreven werd door Buysse in **Het recht van de sterkste**. En om dit Nevelse bericht helemaal vol te maken willen we graag nog vermelden dat Jan Luysaert, stichtend lid van de heemkundige kring Het Land van Nevele vzw waarvan hij de voorzitter was van 1970 tot 2006, de titel heeft gekregen van ereburger van de gemeente Nevele. Dit gebeurde met een plechtigheid in de Klaproos (Bibliotheek van Nevele in Landegem) op zondag 26 augustus 2012 (ontsnapt aan onze vorige kroniek). Wij wensen Jan, die tevens bestuurslid is van het

Cyriel Buysse Genootschap, hiermee van harte te feliciteren.

Om de lus rond de blijvende aanwezigheid van Buysse rond te maken nog dit: de gebroeders Chokri en Zouzou Ben Chika hebben voor een opmerkelijke voorstelling gezorgd. Zij herdachten het feit dat tijdens de wereldtentoonstelling in Gent in 1913 (beschreven door Buysse in diens dagboek **Zomerleven**) 128 Senegalezen en 60 Filippino's in nagebootste dorpen werden tentoongesteld. Sommigen van hen stierven aan ziektes waarvoor ze geen immuniteit hadden ontwikkeld. De voorstelling van de gebroeders Ben Chika bestond uit de zitting van een waarheidscommissie in het Gentse justitiepaleis, onder voorzitterschap van gewezen gouverneur Herman Balthazar. Een uitvoerige beschrijving van deze voorstelling is te vinden in een essay door Ivo Kuyl in **Etcetera. Tijdschrift voor Podiumkunsten**, jg. 31, nr. 133, juni 2013, p. 55-57, waaraan het voorafgaande (en het volgende) is ontleend: 'In het begin van de zitting worden drie vragen gesteld: 1) De tentoongestelde dorpen op de expo van 1913: waren het "zoo humains" of was er sprake van culturele uitwisseling? 2) Wat is de erfenis van de "zoo humain"? 3) Welke lessen voor de toekomst vallen er uit dit alles te leren? Daarna begint de waarheidscommissie haar werkzaamheden. Experts worden gehoord, de nazaten van de slachtoffers krijgen de kans schadevergoeding te eisen en hun voorvaderen te eren.' De excuses – die in werkelijkheid door burgemeester Daniel Termont openlijk werden aangeboden en ook door de pers werden opgenomen – laten een wrang gevoel na. Wat dit alles met Buysse te maken heeft? Veel. Buysse kreeg het verwijt te horen dat hij in de bewuste passa-

ge in **Zomerleven** denigrerende woorden had gebruikt over de exotische dorpen en de tentoongestelde mensen. Hij werd verdedigd door theatermaker Herwig Deweerdt, die tijdens de debatten had geargumenteed dat hiervoor geen vergeving bestaat maar dat je er wel lessen moet uit trekken: 'Geen eerherstel, geen vergeven en vergeten, wel de bereidheid om uitspraken en opvattingen uit 1913 in de context van 1913 te bekijken...'. Een complexe kijkervaring moet dat geweest zijn!

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2012 - SEPTEMBER 2013

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXIX)

Het afgelopen jaar heeft geen verrassingen opgeleverd in en rond de studie van Buysse. Maar onze geëerde schrijver blijft gelukkig nadrukkelijk aanwezig. Op 20 september 2013 kreeg hij zelfs een groet op radio 1 voor zijn verjaardag. Lieven Vandenhoute, de bekende radio- en televisiemaker met een hart voor cultuur, liet zijn grote liefde voor Buysse op dezelfde zender op zondag 25 augustus al blijken in het programma 'Een zomer met boeken' van Friedl' Lesage. Die dag ging het over 'autobiotips' en daarin kon de biografie van Joris van Parys natuurlijk niet ontbreken. Vandenhoute noemde Buysse bij die gelegenheid 'misschien wel de eerste moderne schrijver', een 'meester-verteller die zich voor geen enkele kar liet spannen', en hij vroeg extra aandacht voor de klassiekers **De biezenstekker**, **Het Bolleken** en **Tantes**. Er was nog meer Buysse in de pers. In **Humo** van 23 oktober 2012 kwamen enkele Vlaamse uitgevers aan het woord, onder wie Leo de Haes, directeur van Houtekiet en uitgever van Van Parys' Masereel- en Buysse-biografieën. Boeken die hem naar eigen zeggen de grootste voldoening van zijn uitgeverscarrière hebben bezorgd. Canvaskijkers hebben intussen kunnen genieten van een heruitzending van de tv-bewerking van **'t Bolleken** door Marc Didden. Inderdaad een van de 'memorable' momenten uit de televisiegeschiedenis, zomaar te putten uit het rijke VRT-archief en te zien op Memotv op dinsdag 30 april 2013 om 23u22. Met dank aan één van de late opblijvers, Patrick Lateur; en op vraag van de kijkers: Buysse kreeg voor die week dus de meeste stemmen.

Het is zeer voorspelbaar dat in 2014, als de ontelbare herdenkingsmomenten over de Grote Oorlog uitbreken, de commentaarstem van Buysse nog meer zal te horen zijn. Nu al, in 2013, werd hij vaak geciteerd met een stukje over de Wereldtentoonstelling in Gent uit zijn dagboek **Zomerleven**, dat honderd jaar geleden werd opgetekend en ook in deze aflevering van de **Mededelingen** in het zoeklicht staat. Enkele voorbeelden: de nieuwsbrief 'Literatuur in Gent' uitgaande van de stadsbibliotheek Gent opende zijn nummer 45 (april 2013) met een fragment over de beeldhouwwerken die Buysse zag in de expo 13. Ook het zeer boeiende en uitnodigende **Wandelen door Gent 1913-1918. Van Wereldtentoonstelling tot Wereldoorlog** door Peter Jacobs & Erwin de Decker (Tielt, Lannoo, 2013) opent met een fragment van Buysse: 'Historie zal deze oorlog over honderd jaar

geworden zijn; historie, evenals al de andere oorlogen, en meer niet. En als er over honderd jaar nog eens een wredere oorlog woedt dan deze, dan zal het misschien gaan om opvattingen en geschillen waarvan wij thans zelfs in de verste verte geen vermoeden hebben' (uit de **Haagsche Post** 25 augustus 1917). Het fraaie 'wandelboek' van Jacobs en De Decker bevat verschillende citaten van Buysse, maar ook van Karel van de Woestijne, Stijn Streuvels en Virginie Loveling. De oorlogsdagboeken: even zoveel goudmijnen voor eenentwintigste-eeuwse zoekers naar getuigenissen! Het ziet er nu al naar uit dat Buysse meer dan eens in de pers zal komen met zijn aangrijpende verhalen en verontwaardigde commentaren. Van Peter Jacobs konden we in de **Standaard der Letteren** van vrijdag 27 september overigens nog een enthousiast leesverslag over **Zomerleven** lezen!

We blijven nog even bij de actualiteit van vandaag. We vonden ook een deugddoende mededeling in de digitale pers: een Nederlandse blogger die met Erick Kila tekent wandelde langs de Laan van Meerdervoort in Den Haag en werd getroffen door 'onze' gedenkplaat aan de gevel van het nummer 11, waar de atmosfeer 'Haagser dan Haags' is, tenminste als je daar de juiste trilhaartjes voor hebt. De wandelaar ging op zoek naar informatie en kon zich goed documenteren over het 'aardige coterietje' dat zich hier vormde op een vierkante kilometer: de familie Mesdag, het echtpaar Buysse en de nabij wonende familie Couperus. Over Couperus en Buysse lezende ontdekte hij ook dat de precieuze 'nerveuze vrouw' (type Eline Vere) die zo prominent was in de literatuur rond 1900, nu helemaal verdwenen is. Voor hem 'een trieste gewaarwording. Mooi verbonden met de bronzen herinnering aan het Haagse leven van Cyriel Buysse'. Het artikel van Erick Kila, getiteld 'De nerveuze vrouw', werd op 21 augustus 2013 gepost door CDR-Mededelingen en was te vinden onder <http://mededelingen.over-blog.com/article-de-nerveuze-vrouw-119622681.html> (met dank aan de vinder Yves T'Sjoen). Alvast een onverwacht neveneffect van de gedenkplaat. Wij kunnen nu hopen op nog meer (be)zoekers.

Het afgelopen jaar verschenen enkele publicaties waarin Buysse min of meer een rol heeft gekregen. Aansluitend bij wat hier zojuist voorafging is het opstel van Jaap Grave, in diens bundel **Na de roes. Over verbeeldingskracht en utopieën in de literatuur**, Nijmegen, Vantilt, 2012. Het stuk is hier getiteld 'Vlaamse proletariërs en Haagse bourgeoisie: Cyriel Buysse's **Het recht van de sterkste** en Louis Couperus' **Extaze**' (p. 61-73) en verscheen eerder als 'Buitenaards genot oftewel: waarom zweven in Buysse's **Recht van de sterkste** en Couperus' **Extaze** te verkiezen is boven de zwaartekracht' in het tijdschrift **De negentiende eeuw**, jg.31, nr. 2, 2007, p. 119-130 (in een themanummer over 'genot'). Die eerste publicatie werd al vermeld in onze kroniek. Jaap Grave, die verbonden is aan de vakgroep Nederlands van de Freie Universität Berlin en eerder al schreef over vertalers en vertalingen rond 1900 (zijn dissertatie), laat in deze bundel zien hoe het karakter van de Bildungsroman aan het veranderen is in diezelfde periode: de personages onttrekken zich aan de discipline van de opvoeding en zoeken een uitweg in roes en extase. In de romans van Buysse en Couperus ziet hij, ondanks de grote verschillen van setting en personages, toch grote overeenkomsten tussen de wijze waarop beide auteurs het motief genot behandelen. Er zijn inderdaad meerdere gelijkenissen te vinden tussen het werk van de

twee vrienden. In deze context vermelden we graag nog dat er een bijzonder fraaie geannoteerde editie is verschenen van **De correspondentie** van Louis Couperus. **Bezorgd door H.T.M. van Vliet** (2dln., Amsterdam, Athenaeum – Polak & Van Genneep, 2013), waarin, uiteraard, alle bekende brieven van Buysse terug te vinden zijn. In de fotokatern bevindt zich de mooie foto van Buysse en zijn vrouw Nelly aan het Roze Huis te Afsnee in 1899.

In oktober 2012 verscheen de monumentale biografie van Emile Verhaeren door Paul Servaes, met als karakteriserende – enigszins provocerende – ondertitel 'Vlaams dichter voor Europa'. Verhaeren behoorde, zoals bekend, tot die begenadigde generatie Franstalige Vlamingen die tijdens de periode van naturalisme en symbolisme in de Franse literatuur sterk op de voorgrond is gekomen. De biografie van Servaes (de eerste in het Nederlands) verscheen bij EPO (Antwerpen) en omvat maar liefst 1075 pagina's. Buysse komt er, vanzelfsprekend, herhaalde keren in voor: hij was goed bevriend met Verhaeren, voor wie hij een grote bewondering had. Hij schreef voor zijn Franstalige collega een zeer levendigherdenkingsartikel waarin hun vele contacten ter sprake komen. Servaes die, zoals de ondertitel al aangeeft, Verhaeren neerzet als een Vlaming, besteedt ook aandacht aan de aarzeling die Cyriel Buysse op een bepaald moment heeft gehad tussen verder gaan in het Frans of in het Nederlands. De 'overstap naar het Nederlands' bij Buysse wordt hier omschreven als 'een zware keuze' (p 59), hoewel er tegelijk wordt op gewezen dat deze keuze 'alom gunstig onthaald' werd (p. 60). De formulering is hier weinig genuanceerd (Buysse stapte niet over naar het Nederlands maar wel even naar het Frans). Het boek is ook elders niet geheel vrij van zeer persoonlijke standpunten of verzuchtingen, die soms aan het polemische grenzen. Tussendoor wordt bijvoorbeeld gepleit voor meer ruimte voor Franstalige literatuur in overzichten van Nederlandstalige literatuur (p. 648 e.v.). De meeste informatie over Buysse leunt sterk aan bij wat te vinden is in de biografie van Van Parys en de bronvermelding zou wat dat betreft wel wat zorgvuldiger hebben gekund. Het is overigens moeilijk zoeken in dit boek: er is geen bibliografie, wel een (selectieve) lijst met afkortingen van de veelgebruikte bronnen. Maar wie alle gegevens over Verhaeren bij elkaar wil hebben in een Nederlandstalige biografie zal hier ongetwijfeld aan zijn trekken komen. Voor Paul Servaes, ereconservator van het Verhaerenmuseum in Sint-Amands, is dit de voltooiing van zijn levenswerk.

Buysse duikt eveneens op in de biografie van Walschap door Jos Borré, verschenen bij De Bezige Bij Antwerpen (2013), ook al een fors boek van zo'n 750 bladzijden. In hoofdstuk 4 (p. 172-173 en noot 158) wordt de bijdrage genoemd die Walschap schreef voor het tijdschrift **Hooger leven** toen Buysse zeventig werd, in feite een bespreking van de gelegenheidsstudie van Achilles Mussche (1929). Walschap betreurt in Mussches essay 'het ontbreken van een moreel bezwaar', schrijft Borré, en hij 'wil vooral begrip vragen voor de gevoeligheden van katholieken'. Wordt Buysse in dit stuk nog lichtjes op de vingers getikt voor zijn gebrek aan respect voor de katholieken ('mijn familie'), dan blijkt Walschap even later in hetzelfde blad toch voluit te gaan in zijn verdediging van diezelfde Buysse tegen een aanval van Floris Couteele. 'In één roman van Cyriel Buysse is voor ons, jonge schrijvers, inzake romankunst meer te leren dan met tien kilo boeken van veel beroemdere

auteurs,' is zijn oordeel (p. 173), en hij is 'veruit de grootste' (p. 175), wat Borré even verder (p. 178) ook naar aanleiding van een andere repliek of polemiek, de scherpe analyse in-geeft dat Walschap het literaire oordeel los wist te koppelen van de morele waardering (of veroordeling). Jammer dat de naam van Buysse in dit overigens wel zeer verzorgde boek ontbreekt in het register.

Bij de publicaties die we dit jaar onder ogen kregen verdient hier de bundel **Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland** nr. 63 (Maldegem 2012), nog een aparte vermelding. Dit jaarboek werd ons gesignaleerd door Bart Veeckmans, zelf inmiddels bekend als auteur van twee zeer gesmaakte bijdragen over Buysse's roman **De strijd** in onze **Mededelingen**. Het opent met een uitvoerige bijdrage van (historicus en uitgever) Peter Laroy, ' "Hij had de liefde en de haat van 't wild; de hevige begeerte het te doden en te stelen". Over stropers en jachtwachters in de streek van Aalter (1875-1935)'. Het citaat in de titel is ontleend aan de novelle 'De wraak van Permentier' van Buysse, die evenals **Het recht van de sterkste** veel nuttige informatie opleverde voor deze studie over stropersverhalen en stroperspraktijken in de streek van Aalter. Met dank aan Bart Veeckmans voor de info over en weer.

En ten slotte: in nummer 23 van **Zuurvrij** (december 2012), de aantrekkelijk gepresenteerde en door velen zeer gesmaakte 'Berichten uit het Letterenhuis', geeft Marc Somers een selectie uit de aanwinsten. In de kleine lettertjes op pagina 30 (ontdekt door de arendsogen van Werner Waterschoot, waarvoor dank) kunnen we lezen dat zich onder die aanwinsten een kleurenets bevindt met een portret van Buysse. De naam van de etser wordt niet vermeld en is dus vermoedelijk onbekend. Spoorzoeker gevraagd.

Twee lezingen vallen er dit jaar te signaleren: de OSGG ofte Oud-studenten Geschiedenis van de Universiteit Gent nodigden als gastspreker op hun contactdag, zaterdag 23 maart 2013, Joris van Parys uit, 'gelauwerd auteur van de biografie van Cyriel Buysse'. De lezing ging over 'De zeereizen van Cyriel Buysse ca. 1890 en de emigratie uit België', een onderwerp waarover u al meer heeft kunnen lezen in deze **Mededelingen**. En op de 'Spiegeldag' op zaterdag 21 september, de studie(namid)dag van het tijdschrift **Spiegel der Letteren** in het Letterenhuis in Antwerpen die helemaal gewijd was aan de herdenking Louis Couperus 150 jaar, sprak uw kroniekschrijfster over 'Couperus in Vlaanderen': niet zozeer een bijdrage over het verblijf van Couperus bij de Buysse's als wel een kennis-making met enkele reacties op het werk van Couperus in het Zuiden, onder meer bij Pol de Mont en André de Ridder.

Ongewoon in deze kroniek is een bericht over het Nederlandse antiquariaat Secundus, dat op de Internationale Antiquarenbeurs in Mechelen op 5, 7 en 9 december 2012 een grote partij Buysseboeken aanbood, waaronder het bijzonder fraaie en zeer zeldzame exemplaar van de **Contes des Pays-Bas**. Dit luxe-exemplaar werd ons gesignaleerd door(-december 2012) de notoire boeken- en bandenverzamelaar Werner Waterschoot, die we ertoe hebben kunnen overhalen om elders in deze **Mededelingen** te berichten over zijn wel heel bijzondere hobby in het algemeen en over de luxe-exemplaren van Buysse in

het bijzonder. Daarnaast werden in Mechelen nog enkele drukken aangeboden met opdracht aan Georges Buysse, neef van de schrijver.

Wel gewoon in deze kroniek is een eervolle vermelding van het Gentse Teater Tinnenpot: directeur Jo Decaluwe hield en houdt ook dit jaar zijn vier bekende Buysseproducties op zijn programma: **De raadsheren van Nevele**, **Typen**, **Och Hiere God toch** en **Goeste**. Terugkerend is ook een verwijzing naar activiteiten rond Buysse in diens geboorteplek Nevele. De Nieuwsbrief van de heemkundige kring Het Land van Nevele van 2 september 2013 bevatte de details van wat er zoal te bezichtigen viel op de Open Monumentendag van zondag 8 september: hierbij Hof ter Walle in de Nieuwe Kerkstraat 2, een mooi gerestaureerde oude herenboerderij, nu een bed & breakfast. De nieuwsbrief schrijft: 'Cyriel Buysse heeft het daarover in de novelle "Lafon". Daarin schrijft hij over een honderdjarige, die gevierd wordt in zijn dorp "Oelegem". André Bollaert [voorzitter van de heemkundige kring] heeft mooi kunnen bewijzen dat Buysse met "Oelegem", eigenlijk Poesele bedoelde. Buysse kende immers die honderdjarige zeer goed en noemde hem zijn vriend.' Om 10u30 die zondagochtend in Nevele heeft Trees Coppieters voorgelezen uit 'Lafon'. Nog tijdens open monumentendag werd ook de Zevenbunder aan de Landegemstraat 35 opengesteld, een hoeve die beschreven werd door Buysse in **Het recht van de sterkste**. En om dit Nevelse bericht helemaal vol te maken willen we graag nog vermelden dat Jan Luysaert, stichtend lid van de heemkundige kring Het Land van Nevele vzw waarvan hij de voorzitter was van 1970 tot 2006, de titel heeft gekregen van ereburger van de gemeente Nevele. Dit gebeurde met een plechtigheid in de Klaproos (Bibliotheek van Nevele in Landegem) op zondag 26 augustus 2012 (ontsnapt aan onze vorige kroniek). Wij wensen Jan, die tevens bestuurslid is van het Cyriel Buysse Genootschap, hiermee van harte te feliciteren.

Om de lus rond de blijvende aanwezigheid van Buysse rond te maken nog dit: de gebroeders Chokri en Zouzou Ben Chika hebben voor een opmerkelijke voorstelling gezorgd. Zij herdachten het feit dat tijdens de wereldtentoonstelling in Gent in 1913 (beschreven door Buysse in diens dagboek **Zomerleven**) 128 Senegalezen en 60 Filippino's in nagebootste dorpen werden tentoongesteld. Sommigen van hen stierven aan ziektes waarvoor ze geen immuniteit hadden ontwikkeld. De voorstelling van de gebroeders Ben Chika bestond uit de zitting van een waarheidscommissie in het Gentse justitiepaleis, onder voorzitterschap van gewezen gouverneur Herman Balthazar. Een uitvoerige beschrijving van deze voorstelling is te vinden in een essay door Ivo Kuyl in **Etcetera. Tijdschrift voor Podiumkunsten**, jg. 31, nr. 133, juni 2013, p. 55-57, waaraan het voorafgaande (en het volgende) is ontleend: 'In het begin van de zitting worden drie vragen gesteld: 1) De tentoongestelde dorpen op de expo van 1913: waren het "zoo humains" of was er sprake van culturele uitwisseling? 2) Wat is de erfenis van de "zoo humain"? 3) Welke lessen voor de toekomst vallen er uit dit alles te leren? Daarna begint de waarheidscommissie haar werkzaamheden. Experts worden gehoord, de nazaten van de slachtoffers krijgen de kans schadevergoeding te eisen en hun voorvaderen te eren.' De excuses – die in werkelijkheid door burgemeester Daniel Termont openlijk werden aangeboden en ook

door de pers werden opgenomen – laten een wrang gevoel na. Wat dit alles met Buysse te maken heeft? Veel. Buysse kreeg het verwijt te horen dat hij in de bewuste passage in **Zomerleven** denigrerende woorden had gebruikt over de exotische dorpen en de tentoongestelde mensen. Hij werd verdedigd door theatermaker Herwig Deweerdt, die tijdens de debatten had geargumenteed dat hiervoor geen vergeving bestaat maar dat je er wel lessen moet uit trekken: 'Geen eerherstel, geen vergeven en vergeten, wel de bereidheid om uitspraken en opvattingen uit 1913 in de context van 1913 te bekijken...'. Een complexe kijkervaring moet dat geweest zijn!

Anne Marie Musschoot

OKTOBER 2013 - SEPTEMBER 2014

(Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap XXX)

Dit is de dertigste en laatste kroniek. Zoals u hiervoor al heeft kunnen lezen worden de **Mededelingen** na deze dertigste aflevering verder gezet in een andere vorm, met een verjongde redactie. De Buysse-studie zal worden ingebed in de bredere studie van de literatuur van het interbellum. De pro memorie-behoefte ter ondersteuning van de centrale focus zal daarbij dan ook wegvallen.

Verrassend veel nieuws is er te melden rond de roman **'t Bolleken** die, zoals bericht in onze Kroniek in **Mededelingen** XXV (p. 186), in 2008 een achtste druk beleefde. Over de eerste druk schreef Paul-Gustave van Hecke in 1908 een uitvoerige lovende recensie die terug te vinden is in de vorig jaar door Manu van der Aa bezorgde en toegelichte uitgave **Fashion en andere dada's. Paul-Gustave van Hecke: Verzameld Nederlandstalig werk 1907-1921** (Letterenhuis, Antwerpen 2013). In zijn recensie schreef Van Hecke onder meer: 'In dat boek leeft het leven; als Buysse over landleven schrijft wordt het me verrukkelijk, ik zie, ik voel, ik eet, ik adem de waarheid, de zuiverheid, de diepte, van het leven zelf. Dat is menselijke kunst!' (p. 131). Verheugend is de vaststelling dat **'t Bolleken** een eeuw later ook de theaterwereld blijft inspireren. Regisseur Jef Depaepe, die eerder al een toneelbewerking bracht van de roman **Tantes** én van de novelle **Lente**, heeft nu een theatertekst gemaakt van **'t Bolleken** voor de toneelvereniging De gebroken spiegel te Wevelgem. Het stuk **'t Bolleke. "L'alcool et la femme"** werd opgevoerd op 18, 19, 25 en 26 april 2014 in volle zalen en bracht in een gestileerde, strakke regie de 'dramatische' hoofdmomenten van de roman op de planken. Er werd in open doek gespeeld, waarbij de taferelen werden verbonden door vertellende stemmen. Een uitgekiende lichtregie legde de nodige accenten en een schimmenspel zorgde tussendoor voor zeer fraaie beelden. Een knappe regie die gelukkig samenging met sterke acteursprestaties. Depaepes interpretatie van **'t Bolleken** sluit nauw aan bij de roman, met dien verstande dat de oorzaak van de ondergang van 'Nonkelken' Meneer Vital nadrukkelijk wordt gelegd bij 'l'alcool et Flavie': alcohol en de vrouwen. Jef Depaepe geeft in de programmabrochure zelf aan dat hij net als in zijn bewerking van **Tantes** (1999) gebruik heeft gemaakt

van de 'afspiegelingsidee': **we zien in de eerste generatie de toekomst van de tweede generatie, of beter, we leren het verleden van de eerste generatie uit wat de tweede generatie meemaakt. Een cirkelstructuur die symboliseert dat elke poging om aan zijn lot te ontsnappen zinloos is. Zoals het naturalisme het wil.** Fataal besef: meneer Vital's mislukking in de liefde doet hem naar de drank grijpen zodat hij zijn eigen lot bezegelt, in het volle besef dat het overdadig gebruik van de goede dingen des levens ook hem snel zal aftakelen. Een niet vergeten pareltje uit Buysse's werk, waarin ook de sociale verhoudingen scherp op de korrel worden genomen: een huwelijk van de 'hogere' burger Meneer Vital met het 'gewone' cafémeisje Eleken was immers niet acceptabel voor 'de gemeenschap' van het dorp.

Een vaste waarde in de Buysse-ensceneringen is en blijft natuurlijk acteur-verteller Jo Decaluwe, die de x-te voorstelling van zijn theaterproductie 'Och Hiere God toch' op vrijdag 21 maart 2014 bracht in het Gentse theater Tinnenpot. Zou hij zelf de tel bijgehouden hebben? Deze productie was ten voordele van het solidariteitsproject 'Vorming voor bouwvakarbeiders in Cambodja' van het ACV. Jo Decaluwe liet ook weten dat de productie 'Goeste' enorm gegroeid is sinds de première (ze werd onder meer opgevoerd voor de Goossenaertskring op 27 oktober 2013 in De Schakel te Zeveneken), maar dat hij nog steeds méér optreedt met de andere verhalen, vaak bij speciale feest- en familieaangelegenheden of bij reisgroepen. Zo wordt Buysse gehoord in Rusland, Bulgarije, Qatar en Israël: overal en telkens een welkome act.

Even succesrijk blijven de verfilmingen. Op dinsdag 4 maart was de memorabele bewerking van **Lente** te zien in de reeks MemoTV op Canvas. Deze tv-film van Dré Poppe in de BRT-reeks 'Made in Vlaanderen' (1983), met Blanka Heirman als Cordule en Chrisje Thijs als Leontientje, samen met Jo de Meyere, Walter Cornelis, Dries Wieme en Oswald Versyp, behoort inderdaad tot de onvergetelijke klassiekers van de Buysse-verfilmingen. Als aflevering 17 in de MemoTV-reeks werd overigens ook **'t Bolleken** nog hernomen. Dé grote klassieker op het theater is natuurlijk **Het gezin Van Paemel**, dat vooral amateurgezelschappen blijft inspireren. Dit jaar kunnen we signaleren dat het als seizoensopener werd gebracht door Toneelhuis Colisse & Co te Melle, dat hiermee zijn tiende verjaardag vierde. Een bericht hierover was te vinden in **Het Nieuwsblad** van 28 augustus 2013. De regie was in handen van Herman van den Bulcke. Speeldagen op 6, 7, 13, 14, 20 en 21 september 2013 in het Cultuurcentrum Gildenhuis, Merelbekerstraat 99 te Melle. Meer info over dit gezelschap op www.colisse.be. Met dank aan Paul de Loore voor deze info en hierbij ook nog onze gelukwensen: hij was het die als bevlogen leraar en Buysse-liefhebber zijn leerlingen inspireerde.

Vorig jaar gingen we hier vrij uitvoerig in op een toneelvoorstelling van de gebroeders Chokri en Zouzou Ben Chika: onder de titel 'De waarheidscommissie' werd het feit 'herdacht' dat tijdens de wereldtentoonstelling in Gent in 1913 een groot aantal Senegalesen en Filippino's werden tentoongesteld in nagebootste dorpen. Buysse bericht daar ironisch over in zijn dagboek **Zomerleven**. Op Radio 1 waren op 31 januari en 2 februari 2014 in het programma Braakland berichten te horen over een herneming van deze voor-

stelling – een hoorzitting onder voorzitterschap van oud-gouverneur Herman Balthazar – nota bene in Kaapstad. De rol van de verdediger van Buysse, in Gent gespeeld door theatermaker Herwig Deweerdt, werd in de Kaapse voorstelling overgenomen door Tom Lanoye. De opvoeringen (1, 2 en 3 februari) hadden plaats, heel symbolisch, in het voormalig Parlement van de kleurlingen. Uiteraard heeft ook Lanoye amnestie gevraagd voor Buysse: het was in die tijd niet alleen heel gebruikelijk om hele dorpen te laten overkomen voor een wereldtentoonstelling, maar de uitspraken van Buysse in zijn dagboek sporen ook helemaal met de algemene houding tegenover 'kleurlingen' en met het woordgebruik van toen.

Dat Buysse een zeer solide plaats heeft verworven in de literaire actualiteit blijkt ook nu weer uit het feit dat hij in tal van publicaties van het afgelopen jaar werd vernoemd. Naar aanleiding van de heropening van het Lijsternest als Streuvelsmuseum en schrijversresidentie op 24 april 2014 heeft uitgeverij Pelckmans een fraaie afzonderlijke kleine publicatie bezorgd van **Het derde leven van Stijn Streuvels**. Het gaat om de tekst van een lezing die Ludo Simons in 1996 hield aan de UFSIA over Streuvels' dagboekje **Nulla dies sine linea**, dat nooit als geheel werd gepubliceerd. De lezing van Simons werd eerder gedrukt in de bundel **Verhalen voor Vlaanderen**, uitgegeven door Karel Wauters (Antwerpen, Pelckmans, 1997) en we hebben er in onze kroniek (**MCBG XIV**, 1998) al aandacht voor gevraagd. Maar het past er hier naar aanleiding van deze herdruk nog even aan te herinneren dat Streuvels zich in dit 'memoriaal' een paar keer positief over Buysse uitlaat. Het is goed dit te beseffen in een context waarin telkens weer en tot vandaag de behoefte blijkt te bestaan om beide grote Vlaamse naturalisten tegen elkaar op te zetten. Streuvels vond een novelle van Buysse 'gezonder en levendiger' dan het 'peuterwerk' dat hij las in een bloemlezing met teksten van de Nieuwe Gidsers. En ja, hij noteert ook dat hij Buysse 'gewoonlijk meeneemt' naar bed: 'Om de klare duidelijke lettertype waarmede zijn boeken gedrukt zijn en 't zicht niet vermoeien, en omdat het gemakkelijke lectuur is'. Gemakkelijke lectuur zowaar! Maar toch: 'Buysse is een opmerkelijke verteller, zij het verre de mindere van Maupassant'. Streuvels zal geweten hebben dat Maurice Maeterlinck zijn vriend Buysse 'onze Maupassant' noemde. Maar als Buysse het over zichzelf heeft wordt hij volgens Streuvels flauw en sentimenteel 'en in zijn houding tegenover het landvolk blijft hij de meneer die emoties komt opdoen'. De verschillen in de sociale achtergronden van beide auteurs hebben zwaar gewogen op Streuvels' oordeel.

Tegenwoordig zien de vele Buysse-lezers dat anders. En hoe dan ook staat het vast dat Buysse en Streuvels min of meer vriendschappelijk met elkaar omgingen. Dit wordt nog eens, langs een omweggetje, bevestigd in de grote tentoonstelling die werd gewijd aan de schilder Albert Saverys tussen 1 maart en 15 juni 2014 in het Museum van Deinze en de Leiestreek. In die tentoonstelling kon een gedigitaliseerde versie van het memoriaal op een pc-scherm gelezen worden. Streuvels behoorde, samen met Felix Timmermans, Herman Teirlinck en Gerard Walschap, tot de uitgebreide persoonlijke vriendenkring van Saverys. Zij maakten deel uit van wat tegenwoordig 'het netwerk' heet van de gebroeders Jozef en Adolf de Coene, bekende Kortrijkse industriëlen bij wie ook Buysse te gast was.

Zo was Buysse aanwezig bij de legendarische boottocht met het binnenschip De Waterhoen in 1931, een informele ontmoeting met koningin Elisabeth georganiseerd door Herman Teirlinck. De tocht werd uitgebreid gedocumenteerd in de tentoonstelling. Over dit netwerk van kunstenaars en schrijvers in de Leiestreek is verder nog een boeiende bijdrage te lezen van Peter J.H. Pauwels, 'Een "tovenaar met kleuren" en zijn literaire vriendenkring. Schrijvers rond de schilder Albert Saverys', in het literair-historisch tijdschrift **Zacht Lawijd** (jg.13 nr. 1, januari-maart 2014).

In hetzelfde nummer van **Zacht Lawijd** vinden we nog een niet te missen bijdrage van Buysse-biograaf Joris van Parys: "'Geen vriendschap onder den helm". Raymond Brulez en het activisme'. In de nieuwe biografie van Van Parys is Buysse gelukkig niet helemaal weg. Aanleiding van de vermelding is de eenakter **Jan Bron** (gepubliceerd in **Groot Nederland** 1921) waarin Buysse na de oorlog een 'objectief beeld' probeerde te geven van het activisme, wat hem niet in dank werd afgenomen en hem de verdenking opleverde dat hij sympathiseerde met het activisme. Meer over deze absurde veronderstelling en de weigering van het stuk door de Antwerpse KVS-directeur Van Kerckhoven uiteraard in de Buysse-biografie (derde druk, 2008, p. 579-585).

Op de valreep kunnen we ook nog aandacht vragen voor twee belangrijke boekpublicaties die op woensdag 12 juni 2014 werden gepresenteerd in het Liberaal Archief in Gent. Van de hand van Guy Schrans verscheen **Fredericq & Co. Een geslacht in licht en schaduw**, uitgegeven bij Snoeck, Gent-Kortrijk (144 blz.). Het is bekend dat de familie Fredericq, die afkomstig was uit Frankrijk, enkele zeer vermaarde figuren heeft opgeleverd. Zoals Karel van de Woestijne het onverbeterlijk plechtig uitdrukte: het was 'een geslacht van heersers dat in dit land omwentelend optrad' (geciteerd op p. 9). Guy Schrans voert in dit overvolle, zeer rijk gedocumenteerde boek de hele familiegeschiedenis op van 1770 tot de Eerste Wereldoorlog. Voor Buysse-lezers die geïnteresseerd zijn in de biografische achtergronden en in de cultuurgeschiedenis van de 19e en begin 20e eeuw is dit meteen een onmisbare bron van vernieuwde en uitgebreide informatie. Zoals zij al wisten was de stammoeder Marie Comparé (1791-1879), vóór haar huwelijk met de uit Duitsland afkomstige Herman-Anton Loveling (1806-1846), gehuwd met Jacques Fredericq (1778-1824), die 'gedurende ongeveer vijfentwintig jaar' (p. 39) gemeentesecretaris was van Nevele en de aanpalende gemeenten Meigem en Vosselare. De kinderen en kleinkinderen uit het tweede huwelijk van Marie Comparé (onder wie de latere schrijfsters Rosalie en Virginie Loveling en hun zus Pauline, moeder van Cyriel Buysse) hadden bij hun oma in Nevele de gelegenheid om in contact te komen en te blijven met de talrijke telgen uit haar eerste huwelijk. Zo komt het dat Cyriel Buysse in Nevele én in Gent optrok onder meer met zijn (half)neef Simon Fredericq, zoon van César Fredericq en Mathilde Huet. In de goed gestoffeerde korte biografie van Buysse (p. 57-60) zagen we één slippertje (in de datum van **Van Nu en Straks**: dat is 1893, niet 1911). Maar dat mag de pret niet drukken. Er zijn maar liefst 960 zeer informatieve eindnoten. Schrans heeft niet alleen zijn Van Parys goed gelezen maar ook verbluffend veel andere bronnen bij zijn onderzoek betrokken. De studie over de Fredericq-familie is dus een paradijs voor genealogen. Ze werd bij de presenta-

tie ingeleid door amateur-genealoog Jan Luyssaert, oud-voorzitter van de Heemkundige Kring Het Land van Nevele en bestuurslid van het Cyriel Buysse Genootschap. Cyriel kreeg dan ook een eresaluut aan het slot van de voorstelling.

Met de vermelding van neef Simon Fredericq zijn we bij het tweede boek beland, helemaal gewijd aan zijn memoires: **Toute une vie. Les mémoires de Simon Fredericq (1857-1934)**, avec une introduction généalogique et annotations par le prof. ém. Guy Schrans. Dit boek is een uitgave van het Liberaal Archief. De daarnet vermelde strapatsen waaraan Simon en Cyriel zich schuldig maakten waren al lang bekend in de Buysse-studie. De memoires van Simon Fredericq circuleerden in een kopie van het handschrift en uiteraard heeft ook Joris van Parys er in zijn biografie herhaaldelijk naar verwezen. Toch is het nuttig dat deze bron nu helemaal en direct beschikbaar is voor iedereen. De uitvoerig geannoteerde editie van het dagboek zelf wordt voorafgegaan door een heldere biografische inleiding over Simon en zijn familie, waarbij natuurlijk ook weer stammoeder Marie Comparé en alle telgen uit haar twee huwelijken aan bod komen. Het typeert al de goede verhoudingen en contacten tussen de beide families: tijdens de jaren dat Cyriel Buysse schoolging in het Gentse atheneum aan de Ottogracht logeerde hij bij César Fredericq, derde van de zes kinderen van Jacques Fredericq en Marie Comparé (er waren vier zonen). César was destijds een bekend huisarts. Hij woonde in die atheneumjaren in het Gewad (nabij het Gravensteen). Ook dit echtpaar kreeg zes kinderen, van wie Simon de jongste was. Hij was twee jaar ouder dan Cyriel en zou later gynaecoloog worden. Simon noteert dat zijn neef Cyriel allerlei kleine talenten beheerste die hij zelf hoog achtte: 'il savait imiter le miaulement du chat à la perfection, faisait à la surface de l'eau des ricochets superbes'. Hij was wel een 'fort médiocre élève' (p. 114) en de schooluitslagen van beide bengels waren dat jaar ook niet zo goed. Ook voor Simon was het atheneum 'la cage' (de kooi). Na de prijsuitreiking werd afgesproken dat Simon en zijn zus Nica samen met Cyriel naar Nevele zou gaan bij 'tante Pauline' thuis voor de grote en kleine vakanties, waar de kwajongensstreken dan verder werden gezet. Simon herinnert zich bijvoorbeeld hoe Cyriel het bijna voltallige personeel dat in de fabriek van zijn vader zakken plakte voor de cichoreiverpakking, een grote vlieger deed plakken die, 'achevé vers le soir, s'éleva majestueusement dans les airs' (p. 115). En zo nog een paar dingen die de nogal strenge papa Louis Buysse niet kon appreciëren. Na de lange zomervakantie waren Cyriel en hij, zo getuigt Simon, 'devenus des demi-sauvages, passant nos journées à tirer à l'arc, à gauler des noix, à lancer des pierres à la fronde [met de catapult], à pourchasser les chiens et les chats du voisinage au moyen de petites catapultes, à rester perchés des heures entières au sommet d'une meule de bois pour entendre mugir le vent dans les arbres' (p. 117). Simon ontwikkelde in Nevele een grote liefde voor zijn tantes Rosalie en Virginie, met wie ze zich kostelijk amuseerden. Het is ook via hem dat we vernemen dat de tantes voor alle neven en nichten namen bedachten. Cyriel werd Triphon genoemd, een naam die hij zal gebruiken voor het hoofdpersonage in zijn autobiografische roman **Zoals het was....**

Over Tante Virginie gesproken: ook haar naam duikt weer volop de actualiteit in, dank zij haar dagboek **In oorlogsnood**. Recent kwam het nieuws dat de Topstukkenlijst van het

kunsten- en cultureel-erfgoedbeleid van de Vlaamse regering op initiatief van minister van Cultuur Joke Schauvliege wordt uitgebreid met zes objecten en zeven verzamelingen over de Eerste Wereldoorlog, waaronder het **Oorlogsdagboek 1914-1918**. Met dank aan de minister en haar cultuurbewuste ambtenaren. De toevoegingen aan de lijst zijn te vinden op www.kunstenerfgoed.be. Vermeldenswaard is ook nog dat het artikel van Romain John van de Maele over een brief van Emma Kraft aan Virginie Loveling (verschenen in **Mededelingen** XXIX) een vervolg heeft gekregen: Van de Maele publiceerde een verzorgd geannoteerde bijdrage over een bezoek dat de Deense schrijfster en vertaalster bracht aan Virginie Loveling, waarbij verschillende ontmoetingen met Deenssprekenden (onder meer het Nederlandse echtpaar Hendrik Logeman-Dina van der Willigen) werden georganiseerd ('Emma Kraft – Een Deense schrijfster op bezoek in Gent', in **Gendtsche Tydinghen**, 43e jg., nr. 2, maart-april 2014, p. 78-87). Kraft schreef over haar bezoek en ontmoetingen in haar boek **Brogede Blade** (1905).

En intussen evolueert de Buysse-receptie mee met haar tijd. Sinds kort staat de extra editie van **Achter de schermen**, de nieuwsbrief van het Willem Elsschot Genootschap gewijd aan de biografie van Joris van Parys (oktober 2008) integraal in pdf-versie op de website van het WEG (even 'Achter de schermen' intikken in het zoekvenster). Joris van Parys signaleerde ons ook dat er uitgebreide informatie is te vinden over Cyriel Buysse op de website www.schrijversgewijs.be mede op basis van de site van ons genootschap. Nu te vinden op YouTube is Café De Reisduif van Johan Verminnen (met het vers 'Cyriel Buysse achterna'): http://www.youtube.com/watch?v=tAi3NXEyK_w. Ook bij de dbnl bleef het niet stil: op 3 juni 2014 werd een begin gemaakt met de digitalisering van onze **Mededelingen**: de afleveringen 1 tot en met 5 zijn nu al te raadplegen op www.dbnl.org. Goed nieuws is dat, voor de velen die tevergeefs probeerden de delen I en II te pakken te krijgen. Op dbnl verscheen eerder al (april 2014) een gedigitaliseerde versie van **Het 'Ezelken'**, dat eveneens als e-book beschikbaar is.

Het laatste woord van alle dertig de kronieken is voor de toekomst: het goede nieuws is dat er in sommige scholen in Vlaanderen nog literatuurlijsten bestaan. Volgens een bericht in **Knack** (Boekenspecial 16 oktober 2013) is dat het geval in het Sint-Bernarduscollege van Oudenaarde, waar leraar Nederlands Wim Verhofstadt zijn leerlingen een kort lijstje geeft dat door 90 procent onder hen wordt afgewerkt. Daar staan ook 'klassiekers' op, zoals **Het recht van de sterkste** van Cyriel Buysse. Het boek heeft enkele troeven, zo deelt de leraar mee: 'het gaat over emoties, er wordt dialect in gebruikt én het telt niet al te veel bladzijden.' Het ga hen goed: houden zo. Maar misschien toch belangrijker dan deze ietwat magere vooruitzichten op het 'doorwerken' van Buysse is de volgende aanvulling die ons werd bezorgd door Yvan de Maesschalck. Hij las onlangs **Meester Mitraillette** (Atlas/Contact, 2014), de mooie (tweede) roman van Jan Vantoortelboom [...] en schrijft ons hierover het volgende: **Het boek deed me qua sfeer en verhaallijn aan 'Meester Gevers' denken: de hoofdfiguur (David Verbocht) trekt enkele jaren voor de Eerste Wereldoorlog naar het West-Vlaamse dorp Elverdinge om er onderwijzer te worden in de gemeentelijke lagere school. Hij is niet bepaald gelovig maar wel vrij-**

zinnig, en komt daar ook voor uit tegenover de plaatselijke pastoor, die hem probeert te intimideren/chanteren. Maar David (<meester Mitraillette>) geeft geen krimp. Hem wordt niet, zoals in 'Meester Gevers' het geval is, het leven onmogelijk gemaakt, maar spanningen met bepaalde dorpsfiguren zijn er wel. De botsing tussen het (klerikale en militaire) systeem en het idealisme van het hoofdpersoonage wordt hem uiteindelijk fataal (zij het op een totaal andere manier). Ja, Buysse blijft, zoveel is zeker. En het is met grote voldoening dat ik hierover dertig jaar lang kon rapporteren, met een wisseling van de wacht in het vooruitzicht.

Anne Marie Musschoot